

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sol Triplex In Eodem Universo

Hermann, Amand

Sultzbaci, 1676

Disputatio Prima. De Primis Qualitatibus, earúmque actione, & reactione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95850](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95850)

DISPUTATIO I.

DE QUALITATIBUS PRIMIS EARUMQUE ACTIONE ET REACTIONE.

QUESTIO I.

Quid & quot sint Qualitates primæ?

I.
*Resolvitur
secunda pars.*

Communiter tenetur, quatuor esse qualitates primas, secundum quaternarium numerum Elementorum, & sunt *Calor, Frigus, Humiditas & Siccitas*; Quia non sunt plures assignabiles, ex quibus, in generatione mixtorum, alia fierent & ipsæ ex nulla, & sic resoluta est secunda pars Questionis, quæ minorem patiebatur difficultatem, & ideo prius expedienda erat: pro prima verò

II.
Quid sit qualitas prima?

Dico I. Qualitates primæ describuntur, quod sint illæ, quæ neg. ex se invicem, neg. ex aliis sunt, cæteræ verò qualitates sensibiles sublimares sunt ex ipsis:

Probatur: Quia omni & soli qualitati primæ, de qua hic agimus, descriptio convenit & sufficienter explicat naturam ejus. quatenus habet rationem primæ qualitatis, quia illarum nulla fit ex aliis qualitatibus; hoc est, quia nulla resultat ex commixtione aliarum qualitatum, hoc enim sonat fieri ex aliis, non verò produci ab aliis, vel ab aliis qualitatibus; lux enim caloris est productiva secundum vulgarem sententiam, nihilominus calor qualitas prima dicitur, quia non fit ex temperamento aliarum qualitatum, sive primarum, seu secundarum, & sic similiter Frigus, Humidus & Siccitas. Deinde ex harum commixtione fiunt omnes qualitates, quæ fiunt ex aliquarum attemperazione, color namque & sapor, & alia hujusmodi qualitates resultant ex attemperazione tum Caloris & Frigoris, tum Humiditatis & Siccitatis inter se, ita, ut sicut Entitas una vel altera ex his prædominatur qualitatibus, secundum ipsam magis quoque inclinet, hinc nimis calida nimis afficiuntur nigredine.

III.
In duobus consistit ratio primæ qualitatis. Lux non est qualitas prima.

Consistit ergo ratio primæ qualitatis in his duobus, videlicet in eo, quod qualitates, quæ primæ dicuntur, non fiant ex aliarum attemperazione; & in eo, quod reliquæ qualitates ex ipsarum temperie resultent, sic lux non dicitur prima qualitas, quia, licet non fiat ex aliis qualitatibus, non tamen ex ipsa, cum alia attemperata resultat qualitas, alia in eodem subjecto in quo ipsa est. Similiter et si detur, colores medios resultare ex commixtione colorum, qui summè opponuntur & dicuntur extremi, nihilominus colores extremi qualitates primæ non dicuntur, quia ipsi ex commixtione aliarum qualitatum resultant. Neque ideo propriæ primæ qualitates non sunt Calor & Frigiditas, Siccitas & Humiditas, quia ex illis non oriuntur lux, sonus, impulsus &c. Quia hæ qualitates ex nullis aliis fiunt, & non est proprium primarum qualitatum, ut omnes qualitates, quæ primæ non sunt, ex illis fiant, sed, ut omnes, quæ fiunt ex commixtione aliarum & secundarum dicuntur, fiant ex illis, quod convenit quatuor qualitatibus assignatis, respectu omnium, quas agno-

Sonus, impulsus &c. cur non sint qualitates primæ?

scimus deservientes ad generationem sublimarium in ordine ad quam primæ qualitates definiuntur & primæ dicuntur.

Ex his inferes lucem, sonum, impulsus & cæteræ potentias vitales, habitus intentionales, actusque potentiarum non esse qualitates primas, neque secundas; non primas, quia ex illarum commixtione alia non fiunt in eodem subjecto: non secundas, quia ex aliarum commixtione non resultant.

Hucusque de Qualitatum primarum, in communi, explicatione actum est, necesse itaque erit, easdem in particulari describere: Quod fecit Aristoteles lib. 2. de Generat. t. 8. & 9. dicens: *Calidum est, quod congregat homogenea & segregat heterogenea; Frigidum, quod congregat homogenea & heterogenea simul; Humidum, quod facile terminatur termino alieno, sed non proprio; Siccum, quod facile terminatur termino proprio, sed non alieno.* Quas descriptiones

Dico 2. Bonas esse. Probatur explicando eas & intelligendo taliter, quod scilicet calor sit Qualitas, cujus virtute homogenea & quæ sunt ejusdem rationis, adunentur, quæ verò sunt aliter rationis, dissolvantur; quod manifestè constat in liquefactione metallorum, ceræ, &c. nam aurum, verbi gratia, purgatur igne, quia omnes partes ejusdem rationis simul ununtur, & dissimiles separantur (ut scoria) & impiores partes à purioribus, item si cera habeat in se paleas, & lapides simul concretos in liquefactione lapides subsident in fundo, & paleæ supernatant, & in medio manet cera pura.

Frigus contra est Qualitas promiscue congregans homogenea & heterogenea simul, quod patet in aquæ congelatione, ubi videmus omnia in ea, cujuscuque sint generis & conditionis, simul uniri & hoc ideo, quia frigus refrigerando vim habet condensandi, & contrahendi & consequenter, quæ simul reperit, contrahit & condensat.

Humiditas est Qualitas reddens corpus difficile terminabile proprio termino, facile alieno, nam humiditas corpori affert fluiditatem quandam, quæ in causa est, ut corpus difficulter proprios terminos & figuram retineat, sed faciliter figuræ corporis continentis accommodetur, ut patet in aqua & aere.

Siccitas est Qualitas reddens corpus facile terminabile, termino proprio, difficile alieno, ut patet in lapide, ferro & terra &c. & hoc, quia siccitas quandam confert duritiem & consistentiam corpori, per quam resistit, ut alienæ figuræ accommodetur, & faciliter propriam retineat. Sed

Dices: Has definitiones nec esse à priori, nec à posteriori per effectus primarios; ergo non sunt bonæ. R. negando consequentiam, quæ nam, quamvis qualitates secundarum se & absolute

absolutè consideratæ, per causas & effectus primarios describendæ essent, verùm cum in libris de Generatione non considerentur absolutè, sed ut principia mixtorum, hinc non tam rectè, prout huc faciunt, desinentur per effectus primarios, cum hos causent in generatione simplicium, sed describendæ erant per tales effectus, qui in generatione mixtorum maximè exercentur.

inter ea, quæ constringit, quædam partes crassiores, quædam tenuiores sunt, fit per accidens expressio tenuiorum, & earum à partibus crassis segregatio. Separatio verò illa partium sanguinis non à frigore provenire videtur, seu à calore, quem aliquamdiu servat sanguis è venis educens, quòd verò dum adhuc inclusus in venis manet sanguis, calor illius licet major, & intensior non segreget heterogenea, est, quia tunc est instrumentum animæ, cui subservit, quæ ex massa illa sanguinea omnes partes corporis nutrire, & in substantiam animalis venire intendit. Et idem videtur dicendum de urina, constat enim eam calidam emitti. Saxa, quòd nonnunquam frigore disrumpantur, est per accidens: Dum enim à frigore vehementius stringuntur aliqua lapidis partes, reliæ per accidens dissociantur. Ad ultimum respondeo: licet actiones primariæ per se non possint esse ab agentibus contrariis neque enim per se frigefacere calor, aut calefacere frigus potest, posse tamen secundariò & per accidens.

Dices 4. Non omni calori convenit congregare homogenea, neque omni frigori tam homogenea, quam heterogenea; patet, quia non quivis calor, nec quodvis frigus id præstant, sed hic requiritur magna eorum intensio & extensio, & tamen quivis calor, & quodvis frigus habet naturam caloris & frigoris. Respondeo calorem & frigus definiri non secundum actum, sed secundum aptitudinem, ita, ut sensus illarum definitionum sit: Calorem esse qualitatem, quæ naturâ suâ apta sit congregare homogenea & frigus qualitatem, quæ naturâ suâ apta sit congregare homogenea & heterogenea. Certa verò intensio & extensio qualitatum illarum requiritur non ad hanc aptitudinem, sed ad actum, ad superandam resistenciam passivæ, et si fortè dari possit aliqua pars caloris, aut frigoris tam remissa, ut per sola congregare non possit, factus est, quòd cum aliis conjuncta possit.

XIII.

Calor & frigus definiuntur non secundum actum, sed secundum aptitudinem.

Dices 5. Nec definitio siccæ & humidæ videtur constare: Non siccæ, quia ignis, arena, cinis, pulvis faciliè terminantur alieno termino, quàm vis sint sicca. Non etiam humidæ; quia humido recedente actu terminante statim admittunt terminationem, quam acceperunt. Deinde, quia pleraque mixta humidæ, ut metalla &c. in quibus prædominatur humidum aqueum, terminata sunt termino proprio, nec faciliè terminantur alieno.

XIV.

Explicatur magis quomodo definitiones siccæ & humidæ bonæ sint.

Ad hoc aliqui respondent, ignem faciliè quidem terminari alieno termino posse, non tamen propter siccitatem, sed propter tenuitatem, ac proinde id esse per accidens, quia videlicet ignis, licet sit siccissimus, non potest tamen siccitas in illo efficere, quemadmodum in mixtis, ut suam figuram retineat, & difficilè alieno termino terminetur, quia impeditur per calorem & magnam raritatem. Negant etiam aliqui, ignem faciliè terminari alieno termino; quia, si includatur, aut agendi acrimonia absorbit corpus continens, aut, si aliundè alieno termino cohibeatur, ut in furno undique occluso, porit. Quæ solutio placet Conimb. lib. 2. hic cap. 3. q. 3. a. 2. ad finem. Et plura hac de re Zabara, lib. 2. de Qualitate.

Kkkk 2

Elementa

XI.

Ad probandum, quod calor & frigus definiuntur non secundum actum, sed secundum aptitudinem.

Respondetur negando Antecedens;

Ad probationem Respondeo: Calorem congregare homogenea, sive quæ ante ipsius actionem talia fuerint, sive quæ talia facta sunt per ipsius actionem, quare calor in mixtione non congregat heterogenea, ut heterogenea, sed ut homogenea & pari ratione idem calor cibos in stomacho non miscet, nisi per calefactionem eos fecerit aliquomodo homogenea. Idem est de cera, pice & similibus. Et simili ratione non separat homogenea, ut partes aquæ, nisi prius actione suâ fecerit heterogenea: Post calefactionem enim conjunguntur crassæ partes aquæ crassæ, subtiles, subtilibus; quòd autem aqua calidior vitrum frangat, est, quia propter suum calorem & raritatem, ampliore locum postulat, ut eventit etiam in explosione tormentorum; Per accidens tamen verum est, aliquando ad calefactionem sequi condensat. onem & congregationem heterogeneorum, quo pacto calor lutum indurat, actione enim caloris partes aquosæ rarefiunt, & in vaporem resolutæ exhalantur. Ex quo fit, ut partes terrestres relictæ, & humore destitutæ siccæ sint & contractæ, ut notat etiam Zabara, lib. 1. de Qualitate. Element. cap. 4.

XII.

Ad probandum, quod frigus per se solum congregat homogenea, & per se solum segregat heterogenea.

Dices 3. Frigus segregat dissimilia. Tum, quia id apparet per sanguinem in vena emisso & refrigerato, cujus partes terrestres fundum petunt, aquosæ supernatant, purior autem sanguis in medio manet, similiter in Urina, ubi ea frigescit, hypostasis à partibus aquosis secernitur, & etiam segregat homogenea, vi enim frigoris saxa disrumpuntur. Præterea si congregare similia est munus Caloris, eadem disgregare debet esse Frigoris, contrariorum enim contraria sunt munia. Respondeo: Frigus per se solum congregare, per accidens tamen fieri aliquando ut sequatur separatio, quo pacto lacrymæ emittuntur à Frigore, frigus enim per se constringit solum & condensat, & consequenter congregat omnia indistinctè, quia tamen

F. Amandi Hermann Physica.

Elementaribus cap. 4. Partes arenæ, cineres &c. Singula secum habent proprium terminum, nec facile recipiunt alienum, congeries tamen & cumulus plurium particularium, ob fluxilem tenuitatem, recipiunt figuratōe à continente.

Ad id, quod primo loco dicitur contra depositionem humidi, terminari alieno termino, non est retinere figuram ab extrinseco acceptam, sed eam facile recipere ab extrinseco: Quare humida, licet facile admittant figuram ab extrinseco acceptam, nihilominus tamen facile recipiunt quamcunque aliam. Mixta verò humida quædam, quod non facile terminentur alieno termino, est propter adjuncta accidentia, quæ impediunt effectum illum humiditatis.

QUÆSTIO II.

An Qualitates primæ sint Formæ positivæ ab ipsis rebus Calidis &c. distinctæ?

I.
Referunt
mens alio
rum.

Cardanus, Aquilonus, Arriaga & non nulli antiquiores, ut testatur Plutarchus in opere de primo frigido, asserunt calorem & humiditatem solum esse formas positivas, privationem verò caloris frigus & humiditatis siccitatem, quod quo modo P. Arriagæ in mentem cadere potuerit, non concipio, qui tam sedulo in his partibus Aquilonaribus, ne sentiret, contra frigus se munivit; quare

II.
Sunt formæ
positivæ.

DICO I. Omnes & singulæ qualitates primæ, formæ sunt positivæ. Ita Communis.

Sens Aristotelis.

Probatur primò Authoritate Aristotelis asserentis hic, per has qualitates agentia agere & pati ad invicem, quod verum non esset, nisi singulæ forent formæ positivæ, quia reactio à privatione non provenit, sed ab aliquo positivo: & 2. de anima I 7. ait: Omnes istas tangibiles esse, privationes autem sub sensum non cadunt; ergò.

Probatur ratione primò: Quia ubique, ubi sunt solæ privationes, forma contraria in instanti introducit, ut patet de luce in aërem se diffundente, sed sic non producuntur calor & humiditas, ergò.

Probatur secundò: Quia frigus producit aliud frigus in alio corpore applicatum & minuit calorem, sed privatio non potest producere privationem, nec destruere qualitatem positivam; ergò frigus non est privatio.

Probatur tertio: Ex igne fit immediate aër, ut docet Aristoteles secundò de Gen. I 5. quod evenire non potest, nisi actione humiditatis in Siccitatem; nam ignis & aër non habent contrarietatem intensam, nisi in illis duabus qualitatibus. Denique, experientia ipsa sit hic veritatis Magistra.

III.

Dices: Cum Arriaga I. nihil humectari, nisi per ingressum Substantiæ fluidæ, nec exsiccari aliquid, nisi per expulsionem substantiæ similis; ergò ꝛ. negando ant. nam dum panis humectatur à vino, vinum non recipitur in omnibus partibus panis, sed solum in poris; Si enim vinum etiam in partibus solidis ipsius panis reciperetur, daretur penetratio corporum naturaliter.

Dices 2. Corpora solum exsiccari per extractionem humorum & non per introductionem siccitatis. Contrà: venti corpora confringunt, & exsiccant non tamen extrahendo vapores & humores, sed siccitatem in ipsis producendo. Unde quando à radiis Solis percussitur terra, ipsa mollescit denudè & vapores, qui ad interiores partes se receperunt, procedunt, quod non esset, si venti exsiccassent per extractionem humorum.

Instabis: Ventos solum exsiccare per superingressionem talium humorum atque adeò ad exsiccationem semper & solum requiri, extractionem humorum ꝛ. extractionem humorum quidem requiri, sed per illam nihil siccum fieri; sed per formam siccitatis, sicut ad introducendum calorem requiritur expulsio frigoris, per expulsionem tamen hanc non fit aliquid calidum, sed per formam positivam caloris.

DICO 2. Humiditatem & siccitatem esse formas positivas distinctas à corporibus humidis & siccis.

Probatur primò: Quia habent actiones proprias accidentales, sunt enim sensibiles, quia dum tangitur corpus, non solum sentimus calorem vel frigiditatem, verum etiam humiditatem; sentit enim ipsum esse fluidum, cedens comprimenti & circa digitum circumfundit, & licet hoc neget Arriaga, hoc tamen est negare sensum, quem quisque experiri potest; ergò cum actiones istæ sensitivæ sint, quæ actiones certæ substantiæ immediate competere nequeunt, cum ipsa non sit sensibilis, restat humiditatem & siccitatem esse formas tangibiles, & à corporibus substantialibus realiter distinctas: Si enim quis oculis clausis dexteram manum immergat in aquam, sinistram cineri immittat, frigore & calore in eodem gradu affectus, certè ductu solius tactus discerneret hanc esse in aqua, illam in cinere.

Probatur secundò: In Eucharistia similiter remanet humiditas vini, non tamen substantia illius vini; ergò humiditas est realiter distincta à substantia humidi.

Dices: Manere ibi tantum fluxibilitatem eandem. Contrà: ergò & eadem humiditas. Nam fluxibilitas non stat sine humiditate, cuius ratio est reddere corpus, cui inest, fluxibile.

Dices: Quando vestes exsiccantur, tantum extrahuntur humores; ergò siccitas est privatio tantum humiditatis. ꝛ. dist. ant. quando positivè, nego; negativè, concedo, ut dictum est supra in probatione.

Probatur Conclusio tertio: Quia potest aliquid humectari absque ingressu alicujus substantiæ fluidæ in illud, nec tamen potest humectari sine humiditate; ergò humiditas non est substantia fluida. Antecedens probatur: Quia lapides & metalla, quæ liquantur, omnia sicca sunt, ut patet ex omnibus conditionibus eorum, cum tamen actione ignis, qui visus non fluida & humida, sed sicca substantia est, liquefiant.

Quarto: Quia substantia per se non sentitur, sed solum ratione accidentium humiditatis sentitur, ergò. Demum, quia sequeretur, nullum

nullum corpus totum posse humectari, neque enim totum ex poris constare potest, in quo se insinuat illa substantia corporea fluida, neque haec omnes illius partes penetrare, ergo. Denique nulla substantia est essentialiter fluida, sed per aliquod accidens, ergo

Opponitur *Authoritas Aristotelis*

lib. 2. hic, & aliis Locis supra citat: Calorem, & frigus esse activa, humiditatem, & siccitatem passiva: R. tamen: Humiditatem, & siccitatem ab Aristotele dici qualitates passivas, non comparatas ad effectus sibi similes, & proportionatos, ad quos active concurrere certum est. Et fat vehementer corpora exficcare, experiantur, qui in Salinis versantur. Et quo ad humiditatem videmus salem praesente humido liquefieri, glaciem in aqua solvi; In Locis humore abundantibus carnes computrescere, &c. Sed ad effectum figurae, quatenus videtur, subiectum reddunt facile, aut difficile terminabile. Facile enim, aut difficile terminari, quoddam pati est, & pertinet ad potentiam passivam, ut notant etiam Conimb. Loco Citato, q. 3. Ar. 3. Et in ordine ad mixtum, quod ex eis generatur, non quod mutuo non agant, cum enim omne contrarium activum positivum juxta aliud efficienter operari possit in illud. Si humidum vim habet agendi, ut dictum est, non potest non concurrere efficienter cum temperamento Sicco, cui conjungitur ad comparandum mixtum, & alioqui frustra conjungerentur ad mixtionem, si se mutuo non temperarent. Sed quia in substantia mixti passivae se habent, & velut materiae, calor verò, & frigus velut formae, cum enim humida, & sicca conveniunt ad constituendum mixtum, calor partes siccas cum humidis comparat excoquendo, & digerendo, frigus coagmentat, & consistentiam praebet, humiditas verò, & siccitas effringit sese, & insecti, & quasi formari patiuntur, quod exemplo officinis siccilium intelligi potest.

QUAESTIO III.

Quomodo qualitates primae sint per Elementa distributae?

Circa hanc materiam diversimodè sentiunt Auctores, sed quia meo videri res tanti momenti non est, cum potius ad experientiam, quam rationem recurendum esset, ideo breviter, quod fuscè alii, ego expediám. Quare

Dico I. *Cuicumque Elemento duae assignari*

debent qualitates non contrariae. Ita Aristoteles 2. Gen. t. 16. Probatur ex muneribus, quae Elementa habent in universo, quae duo sunt, primum est, ut unum in aliud transmutetur pro mixtorum constitutione; Alterum, ut partes sint integrales universi, ita ut unum esset alterius Locus proportionatus. Ad primum munus requiritur, ut unum Elementum habeat qualitatem alteri contrariam, ut possit in aliud transmutari, transmutatio enim fit inter contraria, neque unum in aliud ageret, nisi illud haberet qualitatem alterius qualitati contrariam; Quoad secundum munus etiam patet: Si etenim ignis, verbi gratia, debet alteri contiguari, debent habere qualitates similes, per quas unum Elementum conveniat cum altero sibi contiguo, si enim ignis, verbi gratia, qui

est Locus aeris, non conveniret cum ipso in calore, non posset illi contiguari, aer similiter qui est continens aquam, debet illi communicare in humiditate, terra debet esse frigida Symbolizans cum aqua, Locus enim est locati conservativus.

Dico 2. *In quolibet Elemento aliqua qualitas est in summo.*

Probatur: Quaelibet forma, & naturalis perfectio alicui propria, debet necessarid habere omnem perfectionem possibilem naturaliter in aliquo subiecto, sed, &c. ergo. Confirmatur, quia videmus, quod remotis contrariis Elementa singula se reducant ad aliquam qualitatem in summo.

Dico 3. *Ignem esse calidum in summo, siccum infra: Aer summè humidus, calidus est infra:*

Aqua summè frigida est, humida infra, & terra summè est sicca, & infra summum frigida. Colligitur ex Scoto 2. d. 15. q. um.

Probatur Conclusio quoad omnes partes, & primò de igne quem calidum esse patet, ita ut si quis negaret, eo tam diu torquendus esset, usque dum fateretur: Quòd verò etiam fit siccus, probatur; Nam extinguitur ab aqua etiam calida, quod est signum, eidem igni non solum per frigiditatem, verum etiam per humiditatem opponi, & cum sint Elementa maximè dissimilia, maximè opponi debent, quod non fieret, si in una tantum, & non in ambabus qualitibus opponerentur.

Dices: Hoc praestare per calorem quòd vestes exficcet, &c. Contra, quia videmus, quòd carnes in olla calefiant, & tamen non exficcentur, ergo non eadem virtute, quae calefacit, exficcat. Sed

Dices 2. Ignem esse humidum, tum ex

definitione data supra, tum, quia Medici afferunt carnes assas esse humidiores, quam elixatas, quod certè non nisi à virtute humectiva ignis provenire potest, tum denique, quia experientia constat, dum quis manum supra ignem ponit, non solum eam calefieri, sed etiam humectari. R. ad primum; Hoc provenire non ex eo, quòd Sicus non fit, sed quòd valdè tenuis fit, & subtilis, ut facile aliò terminetur terminò; Nec haec facilitas provenit ex parte sua, & ab intrinseco, videmus enim ignem ex fornace & in illa huc & illuc discurrere, ut foras erumpat, & exeat, & si cooperiatur, extinguitur, veluti si Lana, aut Stupa in vase includitur terminatur terminis istius vasis, non spontè, sed coactè, quòd verò non terminetur facile proprio termino, est ex ratione caloris predominantis, & omnia depaescens, & in vicinam materiam sese porrigentis. Ad secundum R. Aristotelem 2. Metaphys. ex quo Medici argumentantur, Solum voluisse plus de substantia, in carne assa remanere, quam elixata quae in aqua maximè dissolvit. Ad tertium dico, illam humiditatem non provenire ex ignis humiditate, sed ex vaporibus ligni. Sed ad nostra progrediendo

Probatur etiam de aere (quem esse humidum constat ex data definitione) quoad calorem, levitas namque comes, signumque caloris est, sed, &c. ergo secundò: Nimio calore

III.
In quolibet Elemento est qualitas in summo.

IV.
Distribuntur qualitates in Elementa.

Ignis est calidus & siccus.

V.

VI.
Solvuntur objectiones quòd ignis non sit humidus.

VII.
Aer est humidus & calidus.

aqua in aerem convertitur, & nunquam frigiditate, ergo calor & non frigiditas aerem comitatur, nulla enim substantia gignitur qualitate opposita temperamento proprio. Tertio aer in Locis subterraneis nimio frigore corrumpitur, ergo ex natura sua non est frigidus, frigidum enim non frigidum, sed calido corrumpitur. Denique: Substantiæ aëreæ, sicut mel, & oleum sunt calidæ, & non frigidæ, ergo aer, cui hæc substantiæ sunt cognatæ, non est frigidus, sed calidus. Attamen pro adversariis

VIII.

Impugnatur
aeris humiditas.

Arguitur 1. Contra aeris humiditatem sic: Aqua magis humectat, quam aer, ergo aer non est summè humidus. Deinde: Aer exsiccat, ut patet de exsiccantibus vestes. Tertio: Aqua Tempore pluvioso humectat aerem, ergo aqua est magis humida. Denique: Ipse Aristoteles 4. Metaphys. 4. asserit, aquam esse maximè humidam: Ergo. R. ad primum, aquam magis humectare ratione suæ densitatis, non quòd intensivè esset humidior. Ad secundum dicitur, aerem exsiccare ratione caloris, tam proprii, quam accepti à radiis Solaribus illum calefacientibus. Ad tertium. ipsum non humectari, sed, ratione crassorum vaporum acceptorum, magis sentiri. Philosophus verò tantum vult, aquam magis humectare ratione suæ densitatis. Sed

IX.

Aer si frigidus est ab extrinseco ei competit.

Arguitur 2. Contra ejusdem aeris calorem. Aer in secunda regione, ubi non subjacet contrariis calefacientibus in æstate, est frigidus, ut patet ex conservatione nivium in altis montibus, ergo non est calidus. Secundo: Corpora nostra refrigerat, ut patet cum in æstate aerem flabello agitamus pro refrigeratione, estque institutus ad refrigerationem animalium. R. ad primum, illum esse tantum ab extrinseco frigidum, quatenus vapores aquei admixti exhalationibus terreis, cum ad naturalem statum se reducant, illam regionem infrigidant, quâ ratione etiam de nocte aer est magis frigidus. Unde ait Scotus 2. d. 17. q. 2. B. causa positiva est frigiditas nubium in eisdem Locis; Causa privativa duplex, Scilicet carentia caloris generati, per reflexionem radiorum Solis à terra, & carentia caloris causati à terra directè. Ad 2. R. illud refrigerare, quia respectu cordis, & corporis humani non est ita calidus, ac ipsum cor, quod ita fervet, ut ab Aristotele ignis appelletur: Deinde refrigerare potest tum à terra, tum ab aqua refrigerare ipse primò.

X.

Impugnatur
aeris calor.

Arguitur 3. Quia aer, si naturâ suâ frigidus non esset, hyeme tantopere frigesceri non posset. Sed contrâ est; Quia aqua licet sit frigida, calefieri tamen, & sub calore vehementi potest conservari.

Dices: Ergo cum frigore etiam conservari poterit ignis. R. negando consequens. Quia non omnia Elementa eodem modo conservari possunt in statu præternaturali, cum quibuscunque qualitatibus contrariis, nam & aqua, licet conservari possit cum calore intenso, non tamen cum siccitate. Unde etiam patet responsio ad rationem Vallesii. Aer enim facile transit ad frigus ob raritatem conjunctam cum aliis qualitatibus, sicut aqua non admo-

dum difficulter ad calorem, licet igni transire ad frigus minimè conveniat, est sit rarissimus. Alia argumenta, quia alibi soluta sunt, omitto.

Probatur Conclusio nostra de aqua, quòd sit frigidissima, tum experientia sensuum; Tum ex communi sententia Philosophorum, de humiditate nullus dubitat, cum Scriptura ipsa Job. 12. dicat, *si commoverit aquas, omnia succabuntur.*

Dices cum Arriaga, Nix & glacies sunt frigidiores, ergo Prob. ant. quia aliquando per illa non magis infrigidaretur, neque ab illis congelaretur, Respondeo: Negando aquam solo frigore congelari, seu glaciari, sed requiri virtutem exsiccativam, quia exsiccatio multum juvat ad reddendum Corpus solidum, neque nix, aut glacies sunt frigidiores aquam suo naturali statu existente, sed ad nostrâ.

Quòd denique terra sit summè sicca, patet; Tum ex Genesis primo, ubi ob siccitatem vocatur *Arida*, tum, quia deficiente aqua rimas aperit, & in pulverem resolvitur. Quòd etiam sit frigida, Probatur: Quia in cavernis, & Specubus, ubi radii Solares desunt, maximum est frigus, tum etiam, ut omnia Elementa qualitatem habeant Symbolam cum vicino; Ignis enim, suppono nunc, quod ostendam ex autoritate postea, qui infra Sphæram Lunæ est, est summè calidus & siccus, aer summè humidus & calidus, aqua summè frigida, & humida, & terra summè sicca & frigida. In quibus videmus ea & convenire & disconvenire. Ignis vero & aqua, secundum omnes qualitates disconveniunt, sicut aer & terra, quapropter hæc Elementa dissymbola vocantur, sicut bola autem ignis cum aëre, aer cum aqua, cum terra, terra cum igne, unde quolibet Elementum duo habet alia symbola, tum vero dissymbolum.

QUÆSTIO IV.

An qualitates symbola Elementorum & aliorum corporum sint ejusdem speciei?

Per qualitates symbolas, eas intelligo, quæ eodem appellantur nomine, hinc est, quòd hic quaeritur, an scilicet terre siccitas, & siccitas ignis, ejusdem sint speciei, frigiditas terræ ejusdem rationis, cum frigiditate aquæ, caliditas ignis cum caliditate aëris, &c. quantum ergo ad primam partem resolvendo.

DICO I. Qualitates symbola Elementorum sunt alterius rationis & speciei. Hec est contra plures Scotistas, signanter Maltrium, Pontium: Colligitur tamen ex Scoto, tum ex 2. d. 15. q. v. A. tum ex 4. d. 49. q. 16. §. quantum ad primum argumentum, Probatur: quæ sunt ejusdem rationis & speciei, cui unum illorum contrariatur, contrariatur & alterum, non enim assignabilis ratio, quare unum illorum, quæ easdem qualitates habent, contrariatur, & non alterum, sed caliditas ignis contrariatur humiditati aëris, quia illam consumit & abstrahit, cui tamen humiditati non contrariatur caliditas aëris, cum simul fient, ergo caliditas ignis & aëris non sunt ejusdem rationis. Dices:

Dices: Calorem ignis, aeris humiditatem absumere, partim, quia summus est, partim quia habet adjunctam siccitatem acuem ejusdem activitatem; ergo. Respondeo extensiones tales Locum habere in subiectis heterogeneis, non homogeneis, quia quod convenit per se uni illorum, convenit per se cuicunque contento, & cuilibet parti, quia natura, cui inest talis passio, est ejusdem rationis in omnibus, in parte, & in toto, totus enim ignis per se primò calidus est, & quaelibet pars ignis est per se primò calida, sed calori ignis per se competit, ut contrarietur humiditati aeris, & potest per se illam absumere. Ergo si est ejusdem rationis cum calore aeris, etiam calor aeris suam poterit absumere humiditatem, eisdemque contrariari, sicut quaelibet pars frigoris contrariatur cuicunque, & cujuscunque rationis calori: Ergo. Sed

Arguitur etiam ex Autoritate Aristotelis I. de Gen. t. 24. & 25. docentis: Faciliorem esse transitum de Elemento symbolo in symbolum, ideò, quia sunt in utroque accidentia eadem: Ergo. Respondeo Philosophum non velle quod propter faciliorem transitum eadem sint accidentia specifica, sed tantum voluit, ideò, quia non sunt accidentia contraria, quae magis resistunt, quam illa. Sed

Instatur. Hinc sequeretur, quòd uni contrario opponerentur duo alia contraria, quòd falsum apparet ex eo, quòd contrariorum aequalis sit ambitus, correspondentque sibi juxta modum correlativorum: Ergo. Probat major: Quia calor ignis, & aeris uni frigori, &c. ergo. Respondeo disting. Majorem: Secundum eandem rationem: Nego: secundum diversam: Concedo: Sicut namque datur ratio generica caloris, rationi specificae caloris ignis, & aeris, communis, ita pariter datur ratio generica frigoris cuicunque naturae ipsius specificae communis, quia non videtur rationabile esse dicere, omnia frigida esse eadem specie frigiditatis frigida, cum tot & tam diversos effectus producant. Itaque ratio generica frigoris rationi genericae caloris directè, & per se opponitur, species verò speciei, unde, secundum diversam rationem, idem contrarium pluribus contrariis opponi potest, scilicet generico, & specifico.

Urgetur adhuc contra Conclusionem; Quia calores ignis & aeris se intendunt, ergo sunt ejusdem rationis. Respondeo negando antecedens, vel si mavis, distingue; Intenditur extensive producendo diversum calorem: Concedo: Intensive ejusdem speciei: Nego; Quia ignis producendo in aere alium calorem, à calore aeris distinctum, reddit ipsum magis calidum; Unde si quis dicere vellet, calorem causatum ab igne in manu, esse ejusdem rationis, ab eo, qui causatus est ab aere omninò esse negandum.

Pro majori intelligentia tum praeiteritae, tum sequentis conclusionis, nota ex Scoto 2. d. 15. q. unica A. accidens proprium specificum non posse competere aliis ab illa specie, cujus est accidens, nec reperiri sine illa specie,

aliter non sequeretur naturam specificam, sed genericam, & ita non erit accidens specificum, sed genericum; Sentibilitas enim non dicitur proprium homini, sed animali, quia naturam animalis, non hominis sequitur, neque dicitur proprium specificum, sed genericum, sic à pari; Si humiditas, verbi gratia aquae, esset ejusdem speciei specialissimae cum humiditate aeris, certe humiditas non esset accidens proprium, & inseparabile, quia reperiretur sine aqua, scilicet in aere, nec esset ejusdem speciei specialissimae.

Nota secundò ex Scoto in 4. d. 49. q. 5. infra E. quae sunt ejusdem rationis & speciei, posse habere easdem operationes, & actiones, nam implicat, quòd aliquid conveniat uni individuo ejusdem speciei, & non conveniat alteri. His notatis

Dico secundò, Qualitates Elementorum & Mixtorum sunt alterius rationis, & speciei. Ita Scotus Locis citatis, ubi hoc expressè dicit, in mixto non manere qualitates Elementi, sed similes; Quem gratis & frustra Maffrius explicat de similitudine individuali cum loqui, adeoque excludere à mixto qualitates Elementorum, quoad entitatem numeralem, non specificam, cum formae substantiales Elementorum, secundum Doctorem, non formaliter, sed tantum virtualiter maneat in mixto, à quo sunt formae distinctae: Ergo etiam qualitates mixti & Elementi sunt formae distinctae, adeoque Scotus non excludit, intendit autem numeralem, sed etiam specificam.

Probat Conclufio tum ex eo, quòd illa sint specie distincta, quae uni conveniunt, & alteri repugnant, sed calori naturali convenit nutrire, attrahere, expellere, congregare, & alimentum in substantiam aliti convertere, & repugnat calori Elementari; Ergo. Deinde: Isti calores se invicem interimunt, ut patet de febricitantibus. Denique: Secundum Aristotelem de longit: & brevit: Vitae; Calor naturalis humidus esse debet, calor Elementaris verò est siccus: Ergo.

QUAESTIO V.

An qualitates contrariae possint esse simul in eodem subiecto, & quomodo?

Quaestio haec non procedit de omnibus omnino contrariis, sed solum de corporis, certum enim est, ob particularem repugnantiam, nec in summo, nec in remisso, etiam per Dei potentiam simul esse posse in eadem voluntate amorem & odium, gaudium & tristitiam de eodem; In eodem intellectu assensum & dissensum. Notandum est insuper, sermonem mihi futurum de qualitatibus contrariis, sive sint in gradibus remissis aequalibus, vel inaequalibus, sive in summo, idque tam naturaliter, quam supernaturaliter; Per gradum verò summum intelligo eum, qui est ultimus intensiois qualitatis alicujus composibilis cum forma subiecti, soletque dici octavus ex voluntaria ad inventionem, ut facilius in Scholis de qualitatibus disputari possit; Per esse remissum

VI. Que sunt ejusdem speciei habent easdem actiones.

VII. Qualitates Elementorum & mixtorum sunt diversae speciei.

VIII. Diversitas inter calorem naturalem & frigoris demonstratur.

I. De quibus agat haec Quaestio?

missum verò intelliguntur omnes illi gradus intermedii à primo, usque ad octavum; Unde sensus est: An qualitates contrariæ in remisso naturaliter, in summo supernaturaliter in eodem subiecto esse possint? Ad quod

II. *In gradibus remissis contraria possunt esse simul.*
Dico primò: Duo contraria naturaliter possunt esse simul in eodem subiecto in gradibus remissis. Ita Scotus in 1. d. 17. q. 3. & 2. d. 2. q. 9. O.

Probatur Conclusio: Quia contraria non ex natura sua formali præcisè, sed quatenus erigunt effectus impossibiles, sibi opponuntur, sed in gradibus remissis non erigunt hoc, ergò in illis non sunt impossibiles.

Probatur secundò: Quando aqua calefit, non statim corrumpitur totaliter frigus aquæ, sed successivè & paulatim remittitur per aliam qualitatem, quæ pariter successivè introducit, & paulatim intenditur, hæc autem non potest esse alia, quàm calor: ergò. Probatur major: Quia si ab initio totum frigus periret, deberet introduci totus possibilis calor, cum nullam haberet tunc resistantiam, ex qua solum successio motus provenit, non autem ex divisibilitate formæ, aut mobilis, vel virtute finctæ agentis, ut patet de illuminatione mediæ, ubi forma, & mobile divisibilia sunt, & virtus finita agentis.

III. *Tepiditas non est qualitas simplex media.*
Dices: In tali casu non esse ibi simul contraria, sed tunc produci qualitatem mediæ, virtualiter illas continentem, scilicet tepiditatem, per quam frigus expellitur. Contra primò in tali casu sentitur frigus & calor: Ergò illa forma non virtualiter continet illa, quæ enim virtualiter continentur, non sentiuntur. Contra secundò: Illa qualitas esset producta ab igne, ergò non deberet esse frigefactiva, vel deberet manere frigus præteritum nondum totaliter expulsum. Deinde sequeretur, nullum agens esse calefactivum, nisi produceret calorem intensissimum, quia illa qualitas, quæ non est intensissimus calor, non est calor, sed alia qualitas distinctæ rationis. Sed contra Conclusionem adhuc à pari

IV. *Cur amor & odium, scientia & ignorantia simul esse non possunt.*
Arguitur amor & odium, &c. in nullo gradu possunt esse simul: Ergò nec calidum, & frigidum. Respondeo negando consequentiam; Actus enim illi non possunt esse simul ob contradictionem, quam includunt ex parte objectorum, eò quòd unus destruat formale objectum alterius, & quod unus ponit, alter destruit, unde eorum repugnancia non provenit ex ratione contrariorum, sed quia vitales sunt, habitus tamen contrarii esse simul possunt, utpote qui solum inclinationes sunt, non dicentes actualem conjunctionem cum objectis.

V.
Arguitur secundò. Si caliditas & frigiditas in gradibus remissis possent esse simul naturaliter, sequeretur secundum illos gradus sibi non esse contraria, sed hoc est falsum: Ergò. Probatur sequela ex definitione contrariorum, quòd sint formæ sub eodem genere maxime distantes & ab eodem subiecto se mutuo expellentes. Probatur minor ex Aristotele ubi dicit: Contrarietatem esse oppositionem secun-

dum formam, & essentiam, quæ quidem integra reperitur in singulis qualitatibus gradibus tam intensis, quàm remissis. Respondeo concedendo sequelam majoris, negando minorem, ad probationem dico, veram esse de contrarietate formali, & proveniente à forma secundum rationem formæ, quæ cum essentialiter in quolibet reperitur, in quolibet præstabit effectum formalem primarium, qui est denominare subiectum informatum album, loquendo de albedine, nigrum de nigredine, qui effectus secundum hanc denominationem dicuntur contrarii, non tamen quilibet illorum habet annexam negationem alterius contrarii; Hæc enim negatio in forma, in summo tantum gradu existente reperitur: Hæc est ratio, quare Scotus ponit majorem repugnanciam inter album & nigrum, quàm inter duas quantitates, quia ista solum habent istam contrarietatem secundam, non primam, veluti contraria.

Dices: Ergò si essentia non contrariatur in remisso essentia alterius contrarii, nec contrariabitur in summo, cum gradus omnes sint ejusdem rationis. Respondeo negando sequelam Illati, quia contrarietas sequitur solum ex excessu graduum; Et licet omnes gradus sint ejusdem rationis, tot tamen simul conjuncti contrarietatem faciunt, quod non præstant disjuncti.

Instabis: Quæ se junctim separata non repugnant inter se, neque in tertio unita repugnant, nam unitas in tertio non variat rationes ipsorum: Sed ununtur eo modo quo sunt, & primò aliqua sunt secundum se talia, quàm sint in ordine ad tertium, ita quòd si repugnant in tertio, ideò repugnant, quia repugnant inter se, ergò si separatim, omnes gradus stare possint simul, stabunt & conjunctim. Respondeo distinguendo, antecedens: Si in tertio non faciunt unum tertium perfectius, concedo; Si faciant unum tertium perfectius, prout contingit in proposito, nego. Dum enim gradus qualitatis ununtur inter se, componant perfectius individuum, ab individuo alterius qualitatis contrariæ, quod quidem individuum repugnat individuo alteri, quia includit negationem ipsius. Ratio allegata, quòd aliqua sint primò secundum se talia, quàm sint in ordine ad tertium solum intelligitur in ordine ad tertium, veluti ad subiectum, non ut ad constitutum per illam.

Dico secundò: Contraria etiam in gradibus aequalibus remissis naturaliter possunt esse simul. Ita D. 2. d. 2. q. 9. O. ubi asserit: Remissionem qualitatis esse continuam, fierique per introductionem formæ contrariæ; Ex quo sic arguuntur: Frigidum remittendo calorem nullum gradum remittit, nisi per introductionem alicujus gradus qualitatis contrariæ, gradui illi impossibilis, hoc scilicet modo: Sit frigidum ut octo remittens calidum ut sex, dum introducit, primum gradum frigoris, expellit sextum caloris, & dum expellit quintum caloris introducit secundum frigoris, & per introductionem tertii gradus frigoris expellit quartum caloris, & ita in calido ut sex expulsi tra-

bus gradibus caloris per tres gradus frigoris illis compossibiles, simul manent tres caloris & tres frigoris; ergo contraria in gradu equali remissa simul esse possunt.

In contra sic Arguitur:

Calidum ut unum ita opponitur frigido, ut unum, sicut calidum ut octo, frigido ut octo: ergo in gradibus equalibus non possunt esse simul. Probatur Antecedens; quia si calidum ut unum appropinquetur frigido ut unum, dato quod sit activus & fortius, expellet à subjecto frigus ut unum: ergo est illi contrarium, sicut frigidum ut octo, calido ut octo. Respondeo negando Antecedens, cuius probationem distinguo: expellet frigus ut unum, ratione contrarietatis; nego: ratione necessariae connexionis effectus primi cum causa sua naturali; concedo: duplicem enim ut supra etiam tetigi, effectum formam habet, primum, qui est denominare subiectum informatum, estque à nullo impedibilis & expulsiōem formae antiquae. Itaque frigidum ut unum expellit calidum ut unum, non quia illi contrariatur, sed propter necessariam concomitantiam effectus secundarii cum sua causa.

Dico 3. Supernaturaliter duo contraria in summo esse simul possunt.

Colligitur ex Scoto 4. d. 44. q. 3. C. D. Probatur: Quicquid non dicit formalem repugnantiam & implicantiam potest à Deo fieri de potentia absoluta, alioquin non esset omnipotens, sed nulla apparet repugnantia, neque ex parte subiecti, neque ex parte contrariorum; ergo potest &c. Probatur minor, quoad primam partem, quia subiectum ex parte sua habet similitudinem potentiam ad quodcumque contrarium in summo: ergo. Probatur Antecedens: potentia est aequaliter indifferens ad utrumque, sed quod est sic indifferens, potest illa recipere, si illa non repugnet inter se, quia posse recipere non arguit semper maiorem & maiorem perfectionem, sicut arguit posse producere vel facere: ergo. Probatur minor principalis, quoad secundam partem, quia, si formarum essentia sibi invicem ita contrariarentur, nec in remissa possent esse simul, cum in illis tota servetur essentia: ergo. Confirmatur Conclusio: quia multa alia sunt supernaturaliter, quae naturaliter repugnant, ut conservatio accidentium sine subiecto, corpus circumscriptivè in duobus locis, & duo in eodem penetrativè: ergo.

Dices: Deus non potest impedire effectum formalem causae existentis in subiecto, ergo.

Respondeo distinguo. Antecedens, primum & insuper necessario conjunctum: concedo, secundarium & non sic necessario conjunctum: nego. Responso patet ex dictis.

Dices 2. Sequeretur idem futurum calidum & non calidum, sed hoc &c.

Respondeo negando sequelam, quia unum contrariorum non habet necessario annexam negationem alterius contrarii ab intrinseco & necessario, sed solum consecutivè & in ordine ad potentiam naturalem, bene tamen sequitur, futurum summè calidum & summè frigidum. Itaque contraria habent annexam negationem identitatis

F. Amandi Hermann Physica.

contrarii alterius, non verò negationem expulsiōis. Verumtamen contra Conclusionem. Sed contra Conclusionem adhuc

Opponitur Auctoritas tum Aristotelis

4. Metaphys. t. 17. asserentis: si contraria esse possent simul, possent & contradictoria; tum Scoti 4. d. 4. q. 3. T. dicentis: melius est dicere ignem in corpora damnatorum solum agere actione intentionali, quam reali, quia tunc induceret summum calorem, & talis calor esset contrarius calori vitae, contraria autem simul esse non possunt in summo, ait enim: *ibi enim esset quasi repugnantia formalis*: ergo. Respondeo: Aristotelem non agnovisse potentiam supernaturalem. Ad Scotum dico: eum locutum fuisse dubitativè, ut clarè indicant verba illa: *Videtur quasi repugnantia*; si enim est tantum quasi non est formaliter repugnantia. Respondeo secundo: hoc non provenire ex eo, quia contraria sunt, sed quia in tali supposito calor enim vitalis non debet esse in summo, sed in medio.

QUAESTIO VI.

An inter agens & patiens requiratur dissimilitudo, seu: An simile possit agere in simile?

Suppono, ut ex dictis sufficienter colligi poterit, primas quatuor qualitates habere virtutem agendi activam univocam in contrarium, licet ordine quodam, videlicet, ut magis activus sit calor, deinde frigus, & ultimò siccitas, & hoc ideo, quia colligimus illud esse agens magis activum, quod in majori distantia protrahit suam actionem, sed & ego

Suppono etiam, quamlibet habere resistantiam formalem seu passivam (resistentia activa cum potentia activa convenit) quae nihil aliud est, quam negatio omnis actionis in passivo; vel ipsa impossibilitas effectus procedentis ab agente cum aliqua forma, unde etiam frequenter negativa vocatur, sicut positiva, resistantiam habent ordine apposito, quo dicebam superius habere virtutem activam, ita scilicet, ut siccitas, quae posterior fuit in virtute activa, sit prior in resistantia formali, secunda humiditas, tertia frigus & quarta calor; Et hoc clarè probatur ratione, quia, si illa elementa, quae sunt activiora, essent etiam magis resistitiva, nunquam potentia activa posset ab alia potentia superari, nec corrumpi, nam ex eo, quod est potentior & fortior in virtute, omnes alias potentias vincit in agendo, ex eo pariter, quod esset potentior in resistendo, omnibus aliis resisteret, quare ob totius mundi conservacionem *Deum omnia fecit in pondere & mensura*; unde Scotus in 4. d. 49. q. 13. infra B. ait: *Quare enim ignis non comburit omnia Elementa, cum sit majoris activitatis, non videtur ratio, nisi ex proportione, vel adequatione aliorum in resistendo virtuti suae in agendo, saltem concurrente Caelo, cooperantibus aliis in resistendo.* His suppositis ad quaestionem resolvendam progredior; pro cuius intelligentia

XII. Explicatur Aristoteles & Scotus.

I. Qualitates prima habent actionem univocam.

II. Habent etiam resistantiam formalem.

Ordo illarum.

LIII Notan.

III. **Notandum:** Duplicem esse dissimilitudinem & similitudinem, unam in natura, alteram in gradu & in perfectione accidentali: *Similitudo in natura est*, quando eadem forma est in agente, & in termino producto, & hæc reperitur in agente univoco (agens univocum est, cujus terminus productus est ejusdem rationis cum ratione agendi, ut cum calor producit alium calorem; æquivocum, cujus terminus productus non est ejusdem rationis cum forma, quæ in ipso est ratio agendi, ut cum Sol producit calorem) *Similitudo in gradu, seu perfectione est*, quando producus producit sibi similem effectum, non solum in natura, sed etiam in gradu perfectionis; ut quando calidum ut fex producit aliud calidum ut fex. Dissimilitudo formalis, quæ in agente æquivoco reperitur, est, quando & agens & effectus omnino sunt alterius rationis: Unde patet inter agens & patiens sufficere dissimilitudinem in natura, quia frigidum potest agere in calidum & contra, dummodo patiens non impediatur actionem per resistantiam suam; patet etiam sufficere dissimilitudinem in gradu, quia calidum ut octo potest intendere calidum ut quatuor; tota ergo difficultas est, an etiam sufficiat dissimilitudo in densitate, raritate, mollitie vel magnitudine? Ad quod

Que sufficit ad agendum.

IV. **Dico I.** Ad hoc, ut aliquid agens agat in passum, aliquid producendo, non sufficit dissimilitudo in densitate, raritate vel mollitie. Ita communior Scotistarum. Intellego tamen, quod notandum est, conclusionem meam de densitate, vel raritate ipsius agentis, non verò, mediæ, clarum enim est, raritatem mediæ multum valere ad agentis actionem, quia agens fortius agit in medium rarius, quam densius, citiusque illud penetrat, sicut etiam non nego, ipsam densitatem in agente valere ad producendam formam citius in subiecto, sed nego quod æqualiter intensam producere possit. Hoc præintelleto

V. **Probatur Conclusio:** Si inter agens & patiens sufficeret dissimilitudo densitatis vel raritatis, hoc maxime proveniret, quia ipsa densitas, vel raritas esset ratio productiva, vel saltem conditio istius excessus; sed neutrum est: ergo. Probatur minor, quoad primam partem, quia tunc eadem raritas, vel densitas simul calefaceret & frigefaceret, si esset calidum ut quatuor, & frigidum ut quatuor, si applicaretur, ageret per calorem & per frigus; quia æquæ agens calidum & frigidum: ergo. Probatur minor, quoad secundam partem: Quia conditio ipsius principii non auget virtutem ipsius principii, seu ipsum principium, cum in se nullam virtutem habeat. Quia: ergo. Confirmatur: quia, si esset aliquid particulare principium activum, deberet posse calefacere, etiam si esset sine calore, quod est absurdum; ergo. In contrarium autem

VI. **Arguitur primò sic:** Quò densior est materia & subiectum unicum & calefactum, eò intensius calefacit, ut experientia constat; ferrum enim ignitum magis ignit, quam ipsa

flamma & difficilius tangitur, quod evenire non potest ex intentione caloris, cum ipsa flamma ignis sit summè calida: ergo densitas materix valet, non solum ad velocius calefacendum, quod conceditur, verum etiam ad intensius, quod negamus. Respondeo disting. Antecedens: quò densior est materia, eò intensius calefacit, quatenus virtus in ipsa existens sit perfectioris effectus productiva: nego: quatenus ratione densitatis talis magis est contraria resistiva: concedo: unde ob hanc causam ferrum ignitum magis lædit, quam flamma, provenit enim hoc tum ob resistantiam majorem, tum ob persistentiam & permanentiam majorem ferri igniti.

Arguitur secundò Ex Autoritate Aristotelis 3. Chryf. t. 80. dicens: in majori magnitudine majorem existere virtutem; ergo. Respondeo disting. Antecedens: major reperitur virtus intensiva; nego: extensiva; concedo, ideòque producit effectus citius & in majori distantia, non verò fit intensior, quam sit ipsa virtus agentis activa.

Arguitur tertio Ab Experimentis: ferrum candens comburit stuppam, sed plus est caloris in igne stuppæ, quam ferro, quia plus caloris in igne, quam non igne: ergo. Secundò: aer glaciatur aquam, cum tamen sit frigidior aqua aere: ergo hoc provenit ex quantitate aeris. Tertio: Vas æneum in partem mistum frigit magis, quam ipsa aqua. Respondeo ad primum: vel in ferro sunt partes ignis, vel si non sunt solum dispositivè ferrum ignit stuppam, cum in se tantum calorem habeat, quatenus sufficit ad introducendum dispositionem ignis; hinc non intenditur calorem producit, quæ dispositione induta causa universalis postea ignit stuppam. Respondeo ad secundum: aquam non congelat solo aere, sed mediante Cælo, vel astro frigido & virtute exsiccante aliqua. Respondeo ad tertium: Idè hoc fieri, quia concurrens propria forma substantialis ad inrigidationem.

Dico 2. Agens æquivocum potest agere in sibi simile secundum gradum, sicut est de univoco. Utraque pars est Scoti t. d. 17. q. 3. infra.

Probatur prima pars: Tum, quia actus undecimus potest intendere habitum, quem produxerunt priores actus, ad quam tamen intensiorem, licet forte fuerint perfectiores pervenire non poterant; ergo. Deinde: sit aliquid gravitans ut duo, addatur eidem aliud gravitans ut duo, illa ponderatio augetur ut quatuor: ergo agens æquivocum potest agere in sibi simile secundum gradum. Similiter: si sint plura corpora lucida medium illuminantia, & quodlibet illorum se junctum illuminet ut duo, simul omnia medio uni applicentur, magis ac magis, juxta diversitatem luminum illuminabunt, quamvis quodlibet illorum seorsim acceptum solum illuminasset ut duo: ergo si modò magis illuminatur, hoc evenit, quia agens æquivocum agit in sibi simile.

Probo.

Probatur secunda pars: Si agens

univocum posset agere in sibi simile, posset effectus excedere in perfectione causam, sed hoc est contra Scotum, qui in 4. d. 12. q. 3. infra I. ait: tunc effectus posset dividi in duo, scilicet in illud, in quo aequatur cause & in illud, in quo excedit causam, primum dicatur A. secundum B. ille effectus secundum A. precise esset effectus adequatus cause suae, quia simpliciter perfectum ens, sicut causa sua, ergo B. vel erit a seipso, vel a nullo; quia ab A. ut ab aliqua causa non potest esse, nam ultra effectum adequatum cause non potest esse simul aliquid perfectius ab ipsa: ergo simile non potest agere in simile; probatur sequela, quia si calidum ut duo posset agere in sibi simile, videlicet in aliud calidum ut duo, illud intendendo, cum illud calidum ut duo posset producere calorem ut duo, posset hunc alteri calido ut duo superaddere, & ita producere calidum ut quatuor, & cum calidum ut quatuor sit pariter activum & majoris activitatis, quam calidum ut duo, posset in illud reagere alios quatuor gradus caloris producendo, & ita illud calidum ut duo intenderetur ut sex, & iterum illud calidum ut sex, posset intendere calidum ut quatuor, superaddendo illos sex gradus, & sic jam esset intentio ut decem & sic in infinitum. Et haec est ratio a priori, quare agens aequivocum possit agere in sibi simile secundum gradum & non univocum; quia forma secundum quam agens aequivocum agit, est simpliciter perfectior qualibet forma producta per illam, quare nunquam perfectio effectus impedit, quin effectum, quem virtute & potentia continet, producere possit, unde si advenit effectum productum ut duo, alium similem superaddere potest; in agente vero univoco hoc non contingit, quod cum habeat eandem formam cum effectu, si in passio inveniat effectum a se producibilem, ab actione impeditur propter aequalem resistantiam, & quia non esset ratio, cur unum esset agens & alterum patiens, cum tamen secundum Aristotelem agens majoris virtutis esse debeat, quam patiens, ut paulo post dicam.

Dices: Si potest agere agens aequivocum in sibi simile secundum gradum; ergo & univocum: Probatur Consequentia; quia in tantum agens univocum non potest agere in sibi simile, ne effectus excedat suam causam in perfectione, sed hoc etiam currit de agente aequivoco: ergo. Probatur minor: quia effectus non attenditur precise penes entitatem cause, sed in ordine ad virtutem activam, ergo. Respondeo negando consequentiam cum minoris probatione, cujus probationis Antecedens distinguo: excessus in actione aequivoca non attenditur penes entitatem cause, sed penes virtutem propriam, ut praesentem a quocunque subiecto: concedo, in ordine ad tale vel tale subiectum, prout evenit in agente univoco ob imperfectionem formae, quae determinata est ad agendum solum in tali, vel

E. Amandi Hermann Physica.

tali gradu constituto: nego Antecedens & Consequentiam.

Adversarii in contrarium multas con-

gerunt experientias, ut quod duae phialae vitreae aequales ad invicem collisae, vel utraque vel una frangatur; duo baculi attriti in simul ignem producant, plures candelae, licet sint similes magis illuminant medium: ergo simile potest agere in simile. Sed Respondeo ad omnes, hic esse ubique actiones aequivocas, fractio enim phialarum fit ab impulsu impresso ob naturalem impenetrabilitatem; ligna etiam non intenduntur actione univoca per calorem, sed aequivoca, per motum attritionis; virtualiter enim in illis continetur calor, qui mediante frictione producitur: Candelae etiam non se intendunt, sed major illuminatio fit, quia sunt plures species illuminantes, unde qualibet propriam diffundit speciem, qui est effectus aequivocus, qui lumen est species lucis.

XII.

Quare duae phialae frangantur duo baculi ignem producant.

Duae candelae magis se intendunt.

Dico 3. *Ista dissimilitudo semper debet esse*

secundum majorem inaequalitatem: id est; semper requiritur major virtus actui, ut superet resistantiam formalem, ne agat in ipsum. Ita Aristoteles I. Gen. t. 88. ubi ait: tunc fieri augmentationem alicujus, quando agens multum superat patiens, mixtionem vero, quando quodammodo aequatur illi, ubi non ait: quando aequatur illi, sed addit, *ly quodammodo*, ut denoret, ad actionem semper requiri proportionem majoris inaequalitatis.

XIII.

Ad agendum requiritur dissimilitudo majoris inaequalitatis.

Probatur ratione: Quia agens age-

re in passum, est introducere in ipsum formam, quam intendit producere sua activitate; passum vero resistere agenti resistantia formali, est impedire ne agens formam contrariam inducat: ergo quamdiu passum resistit, nunquam poterit agens agere, & tunc agens actu agit, quando passum non amplius resistit: ergo resistantia passivi semper debet esse minor activitate agentis.

XIV.

Dices: Aristoteles 4. de Gen. animal.

reddens rationem, cur actio aliquando dissolvatur, ait, quia agens in agendo repatiatur, interdumve contingit, ut agens plus patiatur, quam agat: ergo agens est aliquando debilius, & consequenter non requiritur in agente major activitas, quam sit resistantia formalis. Respondeo disting. I. consequens: si considerentur, prout utraque est potentia activa, vel utraque potentia resistiva formalis: concedo: si considerentur, prout in ratione activi & passivi considerari debent, secundum potentiam activam unius & alterius resistivam: nego unam & alteram consequentiam.

XV.

Explicatur per distinctionem Aristoteles in contrarium adductum.

QUAESTIO VII.

An idem possit agere in seipsum actione univoca? ubi & de Antiperstasi.

Facilis hujus rei videtur solutio quo-

ad primam partem, tum, quia omnes quasi negati-

I.

vam partem tenent, Arefio excepto; tum, quia si agens univocum nequit agere in simile, multo minus in seipsum; nihil enim tam simile alicui, quam ipsummet sibi; unde solum hic dubitatur de actione reflexa: per reflexionem enim videtur eadem qualitas intendi univocè, idem in Antiperistasi conspicitur, quod cum aliqui negent fieri intensionem in reflexione & antiperistasi, asserentes: id solum apparenter fieri & quoad sensum, idè prius examinandum erit, an verè qualitates in reflexione intenduntur, & postea hujus intensionis assignabitur ratio. De Antiperistasi præstabo in hac quaestione, de Reflexione in sequenti.

II.
Describitur
Antiperistasi.

Nota primò: Antiperistasi vocem esse Græcam, Latine significare idem, quod circumobstitentiam debilioris contrarii à fortiori, per quam obstitentiam contrarium obfidens impedit, ne obfessum ulterius diffundat suam actionem, propter quod vires suas veluti in se colligit, vel aliunde magis intenditur, sic in hyeme aër in cavernis obfessus à frigidiorè aère sit calidior, quam in æstate, idem apparet in aquis putealibus, quæ in æstate frigidiores sunt, cum obfidentur ab aère calidiori.

III.
Describitur
reflexio.

Nota secundò: Reflexionem nihil aliud esse, quam retrocessionem actionis agentis in eadem parte medi, in qua agens actione directâ prius egit, propter adveniens obstaculum intra spheram agentis, patet; quia, si obstaculum esset extra spheram agentis, nihil producere posset, quia virtus agentis esset exhausta. His notatis

IV.
Verè intenditur
qualitas
per antiperistasi.

Dico primò: Tam per Antiperistasi, quam per reflexionem verè qualitates intenduntur. Primam partem habet Philosophus I. Meth. I. Hippocrates lib. I. Aphorismo 15. & complures id suadent experientia: Hoc enim modo hyeme aquæ puteales & fontes sunt calidiores, quasi ad internas partes terræ fugiente labore à frigore, quod eo tempore viget in partibus externis terræ. Æstate verò frigidiores, non solum secundum apperentiam, ut Galenus voluit lib. 3. de Simplicium medicamentorum facultatibus, facultate 3. eò quòd manibus calidis ex calore æstatis tangantur, sed etiam reipsa, cum quâ manu aliæ aquæ non sentiuntur frigidæ in æstate, eadem frigidæ sentiuntur aquæ puteales. Quod eò etiam ulterius patet, quòd puteos & fontes hyeme fumare & calidum vaporem emittere, non verò æstate videamus. Specus item subterraneæ, quæ æstate frigent, hyeme calent, animalium ventres hyeme calidiores, quam æstate, ut docet Hippocrates loco citato, & Arist. 26. Probl. q. 13. unde & largiori cibo egent hyeme, quem etiam tunc melius digerunt, quam æstate. Antiperistasi, inquit Hippocrates, Frigoris causa est, cur pleniori cibo vescamur hyeme, quam æstate, quia videlicet per obfistentiam frigoris ventres

incalescunt, & calor internus stomachi efficiunt fortior ac validior ad majorem cibi copiam digerendam. Eadem de causa, qui Regiones incolunt frigidiores, quales sunt septentrionales largiori cibo indigent, quam qui habitant (versus meridiam) Regiones scilicet calidiores, ut notat etiam Aristoteles 14. Prol. q. 8. Calx aqua superfusâ maximè incalescit, adeò ut si sit excellens superposita sibi ligna accendat. Quidam ignes quò magis aqua asperguntur, eò magis incenduntur, ut testatur Georg. Agricola in fine lib. 2. de mineralibus. Et Fabritianus fornacis ignem aquæ aspergine magis incendunt. Aqua calida vel tepida frigori exposita citius congelatur, quam frigida: Sicut & aqua in grandinem non crescit, nisi obfistente aère tepidiore, quod utrumque notat Aristoteles 1. Met. Summa. 3. cap. 2. Eadem ex causa res calidæ Solis radiis aliquanto temporis spatio expositæ redduntur frigidiores, ut habet Aristoteles Sect. 24. Probl. Sect. 3. & ipsa aqua frigida Soli exposita aliquantulum redduntur frigidior, ut experientia constat, quæ enim nocturno æstatis frigore est infrigidata, si Solis radiis objiciatur, intra certum tempus frigidior evadit. Aurora etiam tam æstate, quam hyeme frigidior esse solet, cum Sol radiis lustrare & tepescere aërem incipit. Eadem de causa in æstate media regio aëris frigidior est, & tunc potissimum aquæ cadentes congelantur, & in grandinem convertuntur; frigus enim creditur in ea parte occasione caloris, qui tunc viget circa terram, & in superiori parte aëris ratione Elementi ignis. Cubiculum denique Soli obversum, si æstate ejus fenestra modicè aperitur, redditur frigidius, quam si omnino clausa esset fenestra, quod non videtur contingere, nisi, quia frigus in aère cubiculi existens magis intenditur, si ab aère calido extra cubiculum existente liberius impugnetur. His igitur & similibus experientis satis compertum videtur augeri qualitates circumstante & obfistente contrario.

Dices: Illas experientias esse solum apparentes, & non veras & reales, sentimque nostrum decipi, aquasque puteales ob majorem densitatem magis sentiri. Sed contrariè. Credo ipsum replicantem magis decipi, cum sensum habere vix videatur, nam etiam in æstate manus frigida, frigidam aquam tangat, adhuc sentit eam esse frigidior. Deinde de stomacho planè est manifestum ex meliori concoctione, cum tamen plus comedamus in hyeme, & adhuc melior est digestio.

Replicabis: Perfectiorem concoctionem, quæ in æstate fieri nata est, solum contingere non ex minori calore, sed ex majori, ad concoctionem enim temperamenti requiritur: ergo. Respondeo distinguendo: à calore extrinseco: concedo: intrinseco & naturali: nego: nam tunc calor ambiens aperit poros, & spiritus vitales à calore provenientes, & ad concoctionem juvantes faciliter evaporantur, in hyeme

hyeme verò ex frigore ambiente pori restringuntur, neque Spiritus evaporantur, idè etiam major copia caloris naturalis in eo reperitur.

Probatur 2. p. Agens naturale, cuius

virtus non est exhausta, agit quantum potest in passum potens recipere suum effectum; Sed quando intra Sphæram activitatis agentis occurrit obstaculum, non exhauritur totaliter virtus agentis, & ex alia parte invenitur medium potens recipere intensiorem qualitatem; ergo agens agit in medium actione reflexâ, adeoque illud intendit. Confirmatur: Quia experientiâ videmus in reflexione speculi esse perfectius lumen, quam in alia parte aeris. Ergo lumen tunc intenditur.

Hishabitus, difficultas est, quomodo, & à quo augeantur? Certum est enim productum, vel augmentum unius qualitatis provenire non posse immediate à contrario obfistente. Tum, quia unum contrarium non intendit perficere, sed destruere contrarium, cui obfistit, quod tamen per hanc obfistentiam videtur roborare. Tum, quia unum contrarium in sua virtute non continet aliud. Quomodo ergo efficienter proximè potest illud perficere vel augere?

Prima sententia est, huiusmodi

qualitatum intensiorem fieri per species intentionales, ut verbi gratiâ, aquas puteales ætate frigidiores esse, quia species frigoris emissæ ab aqua ad corpus calidum circumfians ab eo reflectuntur, & regreduntur ad aquam, sicque multiplicatæ intendunt frigus illius. Ita Marsilius hæc tamen sententia videtur aperte falsa, quia fingit species intentionales sine fundamento, & facit Instrumentum alterationis materialis. Deinde: Quia species efficienter producuntur à qualitate objecti, tanquam à causa principali æquivoca, ac proinde in essentia perfectiori: Ergo species retractæ versus objectum non possunt efficienter augere in illo qualitatem, quâ sunt imperfectiores, neque enim effectus imperfectius esse efficiens potest. Denique species sunt alterius rationis quam qualitates quarum sunt species.

Secunda sententia est: Qualita-

tem à contrario circumseptam, atque ita impeditam, ne se diffundat, sese convertere ad seipsam, & qualitatem, quam produxisset extra se, si impedita non fuisset à contrario circumdante, producere in se ipsa, eâque ratione ipsam se augere, ita Pomponat: Sed contra hanc sententiam est primò: Quia ex eo, quod agens cessat agere in aliud, non fit capax actionis in se. Præterea, quia aut in illa qualitate, quæ augetur circumstante contrario, est virtus naturalis ad intendendum se, vel non? Si sic; Ergo semper efficiet in se illam intentionem, etsi à nullo contrario obfideatur, virtus enim naturalis non impedita naturaliter exequitur vim suam absque alia occasione. Si non; Quantumcumque obfistat contrarium, illam efficere non poterit. Neque enim agere sine virtute activa potest. Simile argumentum fieri potest hoc modo: Aut illa major intensio, naturalis est tali qualitati, aut non? Si sic; Semper ab in-

trinseca natura manebit, nec expectabit necessitatem tuendi se à contrario, ut illam faciat. Si præternaturalis; Ab intrinseco provenire ex ipsamet qualitate nequit. Demum: Quia aut illa intensio qualitatis occasione contrarii circumfiantis, ab intrinseco acquisita, perseverat ablato contrario, aut non? Si sic; signum est, esse naturalem, ac proinde in illo futuram etiam absque circumobfistentia contrarii, si nullum interveniat impedimentum. Si non; ergo nunquam potuit fieri ab intrinseco, perfectio enim manans ab intrinseco, absque extrinseco agente & corruptente non tollitur.

Tertia sententia est: Causam, cur

in Antiperistasi qualitas augeatur, esse præclusionem transpirationis: Quia circumobfistentia contrarii in calidis impedit transpirationem, seu egressionem partium calidarum, quod fit, ut omnes illæ simul conjunctæ fortius agant. In frigidis verò efficit, ut partes calidæ, si quæ sint, per frigidarum partium unionem depellantur. Ita Hippocrates de natura fœtus, & in Aphorismis supra, ibidemque Galenus & quidam Recentiores. Cui sententiæ etiam non nihil favent Conimbricenses Loco citato a. 4. ubi cum Galeno dicunt præclusionem habituum nonnunquam majorem intensiorem qualitatis efficere. Sed contra hanc sententiam est, quod præclusio transpirationis non fit aliter in re, quam per ipsam circumobfistentiam contrarii, nec est aliud in re, quam ipsa circumobfistentia contrarii, unde adhuc Quæstio superest, quæ sit causa intendens illam qualitatem? Quare aliqui dicunt in antiperistasi non produci novos gradus caloris; Sed hoc est contra sensum & experientiam. Alii verò, partes calidas, quæ alias expirassent, se unire, & fortius agere. Sed contra est quia licet partes qualitatis magis unite fortius agant, non tamen possunt producere qualitatem se perfectiorem, ac proinde neque intendere se, cum intensio non fiat, nisi per productionem gradus perfectioris. Deinde: Necessè est, ut hæc sententia concedat non solum qualitatem similem agere in similem, sed etiam idem in seipsum secundum eandem formalem qualitatem. Denique hæc sententia coincidit ferè cum præcedente, unde & iisdem argumentis confutatur.

Ultima, & probabilior sententia est:

Illud qualitatis augmentum fieri, vel ab agente extrinseco, quod per antiperistasi ibi retinetur, alioqui effluxurum: Vel ab intrinseco, recedente per occasionem antiperistasis contrarii corruptente. Notandum tamen, qualitates, quæ per antiperistasi producantur in subiecto, aut esse connaturales proprietates ejus subiecti, aut præternaturales, vel repugnantes naturæ illius, vel saltè non intrinsecè proprietates illius. Quo posito

Dico secundo: Quando qualitas, quæ

augetur in antiperistasi, connaturalis proprietati est subiecti, intensio illius fit ab ipsa forma substantiali illius subiecti recedente per occasionem antiperistasis contrarii, cujus presentia diminuebatur connaturalis status & intensio illius qualitatis in illo subiecto;

LIII 3

Quando

X.
Tertia dicit fieri per præclusionem transpirationis.

XI.
Ultima sententia probabilior.

XII.
Explicatur modus intensiōnis qualitatum per antiperistasi.

VII.

VIII.

IX.

Quando verò qualitas illa est præter, vel contra naturam subiecti, vel saltem non est intrinseca proprietatis illius, intensio illius fit ab agente extrinseco, quod occasione circumobstantiæ contrarii ibi detinetur, alioquin effluxurum.

Probatur autem hæc Conclusio primo, ex confutatione aliarum sententiarum. Deinde: Quia per eam congruenter principiis Philosophicis explicantur experientiae, quæ circa hanc rem occurrunt, quod mox patebit de singulis initio adductis.

XIII.

Redditur ratio quare aqua fontana sint frigidiores in æstate, & calidiores in hyeme.

Aquæ puteales & fontanæ,

æstate frigidiores sunt, & hyeme calidiores, quia exhalationes subtiles & calidæ virtute Solis, aliarumque influentiarum Cælestium ex terra æstatis Tempore ab aëre generatæ; Hyemis Tempore pulsæ ab aëre frigido sese recipiunt in partes internas, & poros, atque cavernas terræ, ibidemque à contrario frigore, quod tum viget, obsidentur, ne erumpant; Ibi autem constitutæ calefaciunt aerem subterraneum, unde consequenter aquæ circumdatæ ab aëre calido magis incalescunt. Vel etiam ipsæ exhalationes, dum ascendere conantur, aquæ, quæ sunt subtiliores, miscentur, eaque ratione frigiditatem ipsius temperant. At verò in æstate quando superficies terræ, & aer circa ipsam incalescit, illæ exhalationes subtiles, & calidæ ascendunt & foras erumpunt, retinenturque in aere, illis verò, tanquam connaturali frigori aquæ remotis contrariis, statim forma naturalis aquæ, aquam ipsam ad nativum frigus & statum connaturalem reducit, quod etiam celerius efficit occasione densioris alicujus aeris circumstantis, vel alicujus substantiæ frigidæ subtilis, quæ fugit in æstate ab aere calido, sicut hyeme exhalationes calidæ fugiunt ab aere frigido ad Locum inferiorem, ubi sunt aquæ inclusæ in terra. Eadem causa est, quod specus subterraneæ æstate calidiores sint, hyeme frigidiores, unde Aristoteles dicit, hyemali Tempore Loca subterranea esse calidiora, quia frigus calorem eò adigit. Eadem etiam causa est, cur media aeris regio frigidior sit in æstate, quia videlicet tunc in ea detinentur subtiles aquæ substantiæ frigidæ, quæ fugiunt ab aere inferiore calido circa superficiem terræ, & à lumine per reverberationem, quæ major est in æstate, quam hyeme, quia provenit à Sole propinquiore, qui plus detinetur in nostro horizonte in æstate, quam in hyeme. Ventres hyeme calidiores sunt, quam æstate, quia frigus hyerno Tempore ambiens cutes & poros astringit, ut notat Galenus Loco citato. Et Aristoteles se. 2. probl. q. 29. & externas corporis partes comprimit, unde fit, ut Spiritus animales non ita facile exhalari possint, sed retenti interius, interiores corporis partes largius calefaciant. Inde etiam est, quod hyeme facilius, quam æstate digeratur, quod largiori illac, quam hæc habitantibus, Loca frigidiora, quam calidiora, Brœa spirante, quam alio vento, opus est.

Eadem ratio est de specubus.

Quare ventres sint calidiores.

XIV.

Explicatur quare Calx superfusâ aqua incalescat.

Calx aquâ superfusâ incalescit, non tam per calorem virtualem, qui ab aqua exsuscitatur, ut aliqui volunt, quam quia calidissimæ & siccissimæ exhalationes magnâ co-

piâ in poris calcis inclusæ, aquâ, quæ perfunditur, intra poros calcis subeunte condenfantur & comprimuntur, sicque & aquam, & partes calcis calefaciunt vehementius, calefactasque & rarefactas majorem faciunt Locum occupare, inde etiam fit, ut ipsa gleba calcis in partes disrumpatur, indeque magnâ exhalationum copiâ attollatur, quâ etiam, propter ipsarum exuperantiam, quæ meliori calce respondet solet, fit, ut supposita ligna ignem nonnquam concipiant, uti contigit Anno 1669, penes Viennam, ubi ex inundatione aquarum currus calcis succensus in tegrum horreum absumpsit.

Dices: Oleo, quantumvis frigidissimo

superfuso, non incalescit calx, quare ergo incalescit aquâ etiam calidâ superfusâ? Respondeo: Causam esse, quia oleum ob inditam sibi viscositatem & humiditatem facilius permeans omnes poros calcis, inclusas inibi exhalationes opprimi citius quam condenfantur. Aqua verò, etiam calidâ, condensat & comprimit exhalationes in poris, quæ unite & aquam, à qua condenfantur, & partes calcis calefaciunt.

Jonis in fornacibus magis accenditur

aquæ modicæ aspersione, quia convertit illam aquam in se, & sic magis augetur. Fabri vero ferrarii carbones aqua aspergunt, ne tam facile resolvantur in flammam, & sic magis durent. Humectati enim diutius igni resistunt, & in eadem virtute usui Fabrorum se conservant diutius. Atque hinc etiam redditur ratio, cur ignis ex viscosa materia generatus non tam extinguatur, quam alatur in aqua. Ratio enim est, quia ob viscositatem materiæ illius, aqua poros ignis subintrare non potest, sed tantum adheret materiæ ignis, cuius proinde actione convertitur in ignem, sicque auget ipsum. Aqua calidâ & tepidâ facilius congelatur, non ratione circumobstantis contrarii, sed, quia ratione caloris rarior est, & sic facilius patitur à contrario, & quia siccior est, quam frigida, quâ etiam de causa Brœa spirante, qui ventus maximè est siccus, maxime gelantur aquæ, flante autem vento humido, licet valde frigidus, non item, nisi forte ante ob calefactionem nativam humiditatem amiserit. Causa eadem est, cur aqua in grandinam concresecat; Nihil enim aliud est erando, quam pluvia congelata, ut ait Aristoteles 2. Met. c. 2. Et Plinius lib. 2. c. 60. grandis est imber, inquit, congelatus. Res calidæ Soli obiectæ aliquando non nihil refrigerantur, quia virtutem Solis extrahunt vapores calidi, qui intra eam existunt. Aqua nocturno frigore infrigidata, Solis radiis æstate aliquantulum obiecta fit nonnihil frigidior, quia humores aquæ intra poros vasis, quod continet aquam, inclusi, qui aere nocturno maximè fuerunt infrigidati, actione Solis ad interiores vasis detruduntur, sicque aquam frigidiorē reddunt, magis vel minus, prout magis, vel minus porosum fuerit vas. Unde si illa aqua noctu infrigidata in aliud vas transferatur, quod siccum sit, licet Solis radius exponatur, non magis infrigidabitur.

Aurora

Aurora Sole oriente frigidior aestate est, quia eo potissimum Tempore ros cadit de Caelo. Vapores enim modici tenues & subtiliter interdiu Solis calore attracti, eo absente per aliquod Tempus, indita sibi levitate ascendunt; Postquam verò ulterius ascendere, (quia propter paucitatem & subtilitatem facile amittunt calorem) non possunt aliquantisper consistere, donec infrigidentur, & eorum levitas remittatur. Tunc verò nocturno frigore in minimas guttas concretas lentè descendunt. Tum propter exiguam levitatem, quam habent, tum propter magnam copiam aeris illi resistentis, atque in his omnibus nox transiit, ubi verò Sol Horizontem ascendit & oritur, terræ appropinquat velocius, & suapresentiã aërem infrigidat, sicque eo Tempore aër frigidior sentitur. Quod autem ros in aestate, hoc hyeme facit pruina, quæ ipsa quoque nihil est aliud, quàm vapor modicus & tenuis à Sole elevatus, qui in supremam aëris regionem evadere non potuit nocturno frigore congelatus. Unde non aliter inter se differunt ros & pruina, nisi quòd ut Plinius l. 2. c. 60. ait: Pruina fiat ex calido rore. Cùm autem nec in aestate ros, nec in hyeme pruina cadit, causa majoris frigoris in aurora est, quia calor causatus à Sole interdiu ob longiorem Solis absentiam à terra magis remittitur, & frigiditas à naturali virtute magis augetur. Quòd denique cubiculum Soli obversum si modice Solis radios per fenestram excipiat, evadat paulò frigidius est, quia Solis vi exhalationes calidæ ex eo extrahuntur, quibus extractis consequenter frigidior manet aër. Patet igitur ex dictis, quomodo per antiperistasin intendatur Qualitas, nec unquam necesse esse, concedere in hujusmodi alterationibus agere in seipsam. Hac de actione per antiperistasin. Sic igitur

QUAESTIO VIII.

De intensione qualitatum per Reflexionem.

I. Progreddior ad explicandam intensiõnem qualitatum, quæ fit per reflexionem; Vel potiùs causam, à qua provenit effectivè talis qualitatis intensio. Ex dictis enim, & ex experientia constat, qualitates quasdam cum in certa corpora impingunt, reflecti; Ut species visibiles à speculo ad oculum, imago Soni, vel Echo à Loco concavo aut flexuoso ad aures, lumen à corpore opaco, idque tanto magis, quanto id magis opacum & tersum est. Unde aer, si omninò purus est, nihil Luminis reverberat, vitrum nonnihil, Crystallus & alii quidam lapides paulò plus, omnium maximè Metalla expolita. Constat etiam experientia, per reflexiones quasdam qualitates intendi, sic enim cum Sol directè calefacit aërem & terram, calor aeris, intenditur ex reflexione terræ, & Lumen aeris ex reflexione speculi.

II. Observandum tamen: Qualitates hujusmodi dici reflecti, non quasi ea cum proprietate reflectantur, quæ pila reflectitur allisa corpori & duro & denso; Neque accidens

migrare de subiecto in subiectum naturaliter potest, sed quatenus ratione corporis objecti, à quo impediuntur, ne se diffundant ulterius, iterum versùs agens, à quo procedunt, diffunduntur, quæ diffusio Metaphysica reflexio. Qualitatis dicitur propterea, quòd eà ratione reverti videatur ad principium, à quo procedit, ut pila parieti allisa ad projicientem revertitur. Est autem hujusmodi reflexio, vel directà, quæ nimirum per eandem lineam reflectitur qualitas versùs agens, à quo producta est: Vel obliqua, quæ non per lineam rectam, sed obliquam: Difficultas ergò est, quænam causa sit intensiõnis & augmenti hujusmodi qualitatis, quæ crescit per reflexionem? Ad quam difficultatem

Dico: Quando qualitas crescit per reflexionem directam, causa illius intensiõnis est illud agens, quòd eam directè produxit, parique ratione, quando per reflexionem obliquam.

III. Causa reflexiõnis est agens principale.

Prima pars probatur: Quia cum illius intensiõnis causam esse necesse sit, ea erit vel ipsa qualitas, quæ intenditur; Vel species intentionales ab illa dimanantes; Vel corpus ulteriorem diffusionem per lineam rectam impediens; Vel denique agens, quòd directè produxit eandem qualitatem; Quæ enim alia causa particularis assignari possit, non apparet. Non ipsa qualitas primò, quia qualitas limilis alteri in gradu & multitudine formæ agere non potest in illam, & consequenter nec intendere illam, ut patet ex dictis: Ergò multò minus poterit intendere seipsam. Deinde quia gradus, per quos augetur illa qualitas per reflexionem, perfectiores sunt iis, quos antè habet: Ergò cum imperfectius non possit producere id, quòd est perfectius, intendi non poterit à se ipsa. Nec valet, quòd aliqui respondent, qualitatem esse causam suæ dispositionis, ut Instrumentum agentis, à quo primùm est producta. Cùm Instrumentum semper sit diversæ rationis ab effectu, qui per Instrumentum producit, & ab agente, cujus est Instrumentum; Qualitas autem directè & reflectè producta sunt ejusdem speciei, cum una intendat alteram. Non species intentionales, quòd iisdem argumentis confutatur, uti prima sententia præced. quaestione. Non corpus impediens ulteriorem diffusionem qualitatis: Tum, quia nulla adfertur ratio, cur illi corpori tribuenda sit hujusmodi intensio per reflexionem. Tum, quia nil videtur absurdius, quàm, ut aliquod corpus opacum nullam penitus in se lucem habens, imò & incapax lucis, Lumen à luminoso productam intendat: Ergò causa intensiõnis hujusmodi qualitatis per reflexionem erit ipsum agens, à quo primùm producta fuit. Confirmatur ex D. in. 2. d. 13. q. 11. asserente: Si obstaculum esset agens effectivum reflexiõnis, nunquam reflexio fieret obliquè, & secundum lineam determinatè oppositam lineæ incidentiæ; Quia omne agens agit, inquit, Sphæricè, vel Semisphæricè, si ex una parte impediatur: Ergò obstaculum per Lumen receptum deberet ubique reflectere, hæc ratione probatur; obstaculum in nullo casu effectivè concurrere, unde solum est conditio necessariò sequi-

requisita, quæ si non adesset, agens ulterius suam actionem protenderet, ex eo; Quia videmus, quod obstaculum est tertius densiusque, eod fieri majorem reflexionem, cum tamen densitas, opacitas, & tertitas non sint rationes agendi.

Secunda pars Conclusionis eadem etiam ratione probatur: Quia quæ alia causa sit illius intensificationis, non apparet.

IV.

Pars remota in casu reflexionis est propinqua.

Dices: Agens naturale in parte propinquire & magis applicata producit effectum intensiorem; Unde commune illud: Agentia naturalia in Sphæra illa agunt uniformiter difformiter. Ergo intensior illa qualitas per reflexionem directam, tanquam à causa esse non potest ab agente, quod directè eandem produxit qualitatem. Respondeo in eo casu partem remotiorem magis esse applicatam agenti, quam minus remotam, quia applicata est illi, tam per actionem rectam, quam per reflexam operanti cum tamen minus remota solum applicata sit illi ut operanti per operationem directam, fieri autem potest, ut prior applicatio melior sit, & consequenter effectus, qui consequitur ad illam, magis intensus: Quare, licet omne agens, & alterans naturale actione directâ uniformiter difformiter agat in partes passivi, eandem virtutem receptivam & dispositiones habentes, quia semper partes passivi minus & minus sunt applicatæ agenti, in actione tamen reflexa Locum non habet, propter rationem dictam.

Dixi verò, in partes eandem virtutem receptivam & dispositiones habentes, quia si non sit uniformitas in virtute receptiva & dispositionibus omnium partium passivi ut verbi gratiâ, si in parte remotiori sit minor resistentia quam in viciniore, &c. fieri poterit, ut in parte remotiori intensior producat qualitas, quam viciniore.

V.

Quomodo plus requiritur ad intendendam quam ad producendam directè qualitatem.

Dices secundo: Plus requiritur ad intendendam aliam qualitatem, quam ad producendam aliam similem, vel remissiorem in alio subjecto: Ergo si agens actione directâ produxit in medio calorem, verbi gratiâ ut tres, non poterit per reflexionem intendere: Probatur consequentiâ; Quia ex adventu obstaculi non augetur virtus agentis intrinsicè: ergo. Respondeo: Distinguo antecedens. Plus requiritur virtutis ad intendendam qualitatem reflexè, quam ad aliam similem producendam: nego: Ad intendendam actione directâ: Concedo antecedens, & nego consequentiam. Non est ergo opus, ut ad intensificationem reflexam augeatur virtus agentis, sicut requiritur ad intendendum directè, quia intensio reflexa fit per eandem omnino actionem, per quam fieret extensio qualitatis directæ, & quia agens propter obstaculum impeditur, ut exerceat suam actionem extensivè, reflectit eam, & sic intendit qualitatem mediam.

VI.

Spatium per quod fit reflexio nequit esse tantum quantum est directum.

Quæres: Utrum spatium, per quod reflectitur qualitas versus agens, tantum esse possit, quantum est illud, per quod, si nullum esset obstaculum directè, diffunderetur.

Respondeo negativè, & patet responsio in Lumine, quod sive directè, sive obliquè reflectatur, non reflectitur nisi ad breve spatium, quod tamen remotò obstaculo ad maximum spatium produceretur; Reflexio enim Lucis à Sole dimanantis vix mediam aëris regionem attingit, quæ tamen, si non obfisteret terra, usque ad Cœlum Lunæ produceretur in directum: Unde Luna, cum inter ipsam, & Solem terra non interponitur illuminatur à Sole, cum interponitur, non illuminatur. In speculis etiam non directè, nec obliquè ad tantam distantiam species reflectitur, ad quantum produceretur, si speculum objectum non impediret actionem directam objecti speciem emittentis. Quæ etiam de causa ad majorem distantiam alius videre nos potest, quam ipsi nos in speculo possumus. Ratio autem alia reddi non potest, nisi, quia talis modus agendi naturalis est naturalibus agentibus.

QUÆSTIO IX.

An omne agens repatiatur in agendo?

Notandum: Reactionem esse actionem reciprocâ, quatenus dum agens agit in passivum, passivum ipsum in agens revertitur reagendo (sicut repassio est reciproca passio) in qua actione mutua illud dicitur agens, quod est fortius; Patiens verò, quod est debilius, cum hoc tamen fiat, quod patiens reagat aliquid in fortius, quâ ratione patiens dicitur reagens, & ejus actio dicitur reactio, agens verò dicitur repatiens, & passio ipsius appellatur repassio, quia tamen actio agentis fortioris est victoriosa, hinc illa dicitur absolutè actio, & quia actio passivi est minus fortis, & sine victoria, dicitur reactio; Passio agentis dicitur repassio; Passio debiliore, seu passio dicitur absolutè passio, quia vincitur, non vincit; Hinc ut inter aliqua detur reactio, debent communicare in materia, ut docet Aristoteles 1. Gen. 13. spirituale enim non potest pati corporali, non tamen sequitur semper, ut ambo habeant potentias activas contrarias, secundum quas motus in se reagant, ut clarè deducitur ex Scoto 4. d. 44. q. 2. infra D. dicit enim calorem naturalem ex continua actione in cibum debilitari, & tamen clarum est, alimentum nihil in calorem naturalem producere, sed solum, ut in substantiam aliti convertatur, resistere, quam tamen resistentiam Scotus appellat reactionem, cum per illam debilitetur calor naturalis resistat cujuscunque agentis aliquid, passio resistentem recipientis; Dicit itaque Scotus in 2. d. 1. q. 4. H. corruptionem ab intrinsicè dupliciter contingere, vel per contrarias qualitates in una parte Organica existentes, agentes in qualitates alterius partis, eas alterando; Secundo ex actione continua caloris naturalis in alimentum, quod solum calori resistit, unde etiam Adam habuisset posse mori, etiam nullo extrinsecè humido radicali ex continua actione caloris naturalis. Itaque repassio, & reactio inter solas qualitates contrarias non solum fit, verum etiam inter formas agentem, & resistentem, & tunc dicitur

fitur agens repatiens non positive, quasi quod aliquid in se recipiat, sed negative pro quanto detinetur, ne ita citò & expedite, vel ita intense formam inducat, quam intendit inducere. Hoc notato

Dico I. Inter qualitates contrarias activas vere datur reactio. Ita Aristoteles 1. Gen. t. 53.

Probatur primò, multis experientis; quia aqua frigida calidam superinfusa illam refrigerat & se calefacit, unde tota aqua evadit tepida, quod non provenit, nisi ex mutua reactione caliditatis in frigiditatem: ferrum calidum injectum in aquam frigidam frigit etiam secundum partes solidas & aqua calefit: Manus calida tangens frigidam illam calefacit, & ab illa refrigeratur.

Probatur secundò Ratione:

Quodcumque agens, passum debite approximatum habens, naturaliter in illud agit, sed quando contraria, puta calidum & frigidum, sunt simul approximata, quodlibet illorum respectu alterius se habet vel ut agens, vel ut patiens, vel ut repatiens & quodlibet illorum est activum; ergo quodlibet illorum in aliud agit vel reagit. Deinde: quælibet res, quantum est ex se, intendit se conservare, consequenter corruptenti, quantum potest, resistit & in illud reagit, virtutem ipsius debilitando & impediendo. Denique qua non posset aliter fieri mixtio, in mixtione etenim elementa inter se attemperari debent secundum qualitates, quod fieri nequit, nisi ad invicem agant & patiantur.

Dices: Sequeretur, quod agens nunquam possit sibi assimilare passum, quia semper debilitaretur, & consequenter non posset reducere passum ad gradum, quem habebat, verbi gratia, frigidum ut octo, agendo in calidum ut sex, si tale calidum reagit in frigidum aliquid caloris producendo, talis enim productio non fit sine amissione alicujus gradus frigoris, illi gradui caloris impossibilis; ergo cum frigidum ut octo jam amiserit unum gradum frigiditatis, nunquam poterit producere frigidum ut octo, ne effectus in perfectione excedat causam. Respondeo cum Scoto 1. d. 17. q. 3. RR. SS. dist. Antecedens; agens univocum, concedo, & hoc frequenter necessarium est, propter varias operationes exercendas & generationes per miscibilium mixtionem: agens æquivocum, nego, quod sicut potest agere in simile secundum gradum, imò in perfectius, poterit etiam assimilare sibi passum: unde, quando aqua reducit se ad pristinam frigiditatem, productio frigoris in aqua est actio æquivoca, non univoca, quia provenit à forma substantiali ipsius aquæ, non à frigiditate in aqua existente, sicque cum fuerit repassa solum retardative & impeditivè, sublato impedimento omnino poterit sibi simile producere.

Riccardus Suiffet, qui à solertia arguendi per calculationes calculatoris nomen accepit, contra Conclusionem nostram opponit rationem, quæ quibusdam Philosophis insolubilis quodammodo videtur; scilicet: si daretur reactio secundum eandem contrarietatem, sequeretur, idem moveri motibus contrariis, quod implicat: ergo. Probatur sequela, sit ignis
F. Amandi Hermann Physica.

agens quantitatis palmaris calidus ut octo, & medietas illius sit intra spheram activitatis sui contrarii, verbi gratia aquæ, tunc aqua reagit in illam partem ignis intra suam spheram existentem, non agendo in aliam partem ignis aliquid in ipso producendo, tunc ignis movebitur motu frigoris, movebitur etiam motu ignis partis non repassæ, cum sit illi debite applicata, nihil enim est magis applicatum, quam pars continua suæ parti: ergo repassa pars movebitur motibus contrariis, scilicet frigiditatis & caliditatis. Respondeo negando sequelam: ad probationem dico, partem non repassam prius agere in aquam virtutem ipsius debilitando, & pro parte repassæ resistendo, quamvis sit proximior parti repassæ, nam quando agentia naturalia agunt circa idem subjectum in eodem impossibilia producendo, unum illorum habet primò impedire actionem productivam alterius, quam in passum propinquius sibi agat, ita postulante ordine naturali, ne impossibilia in idem inducantur; sic in proposito: pars ignis non repassæ primò impedit actionem aquæ in partem repassam, quam calorem suum inducat, quæ impedit partem repassam reducere ad pristinum gradum. Deinde: non videtur adhuc moveri simul motibus contrariis, quia frigiditatem prius debet aqua in partem repassam inducere, quam pars non repassæ agat in ipsam, cum in hanc partem non repassæ agere non possit, nisi prius inveniat ipsam sibi dissimilem, quod fit per frigus introductum.

Instabis: Supponimus illa contraria æqualis esse activitatis, & partem ignis non repassam esse extra spheram activitatis ipsius aquæ, & aquam esse extra spheram activitatis partis non repassæ: ergo in aquam agere non poterit, poterit tamen in partem non repassam propter conjunctionem, ergo idem movebitur motibus contrariis. Respondeo; in tali casu partem ignis repassam agere solum in partem ignis repassam, non aliquid producendo in ipsa, propter datam rationem, sed pro illa pugnando, adjuvando & conservando, proinde aqua debet vincere, & resistantiam partis repassæ pugnantis pro se ipsa, & resistantiam partis non repassæ pugnantis & adjuvantis partem repassam, itaque indirectè resistit ipsi aquæ, licet sit extra suam spheram, propter quod non potest in illam directè agere vel resistere.

Dico 2. Non solum inter formas accidentales & contrarias datur vera reactio, sed etiam inter formas substantiales. Colligitur ex Scoto 4. d. 13. q. 3. d. & S. ubi dicit: Formam ignis resistere corruptenti gradum caloris, ab ipsa forma determinatum ad sui esse, cum ad corruptionem talis gradus sequatur corruptio ipsius formæ: ergo si talis forma resistit pro eo, quod requiritur ad suam conservationem, multò magis pugnabit pro se ipsa agendo, & resistendo corruptenti directè, veluti est alia forma substantialis sibi opposita, quamvis nihil sui producat in tali forma, cum una forma substantialis disparata naturaliter non possit existere cum alia.

Dices: Actio substantiæ est simpliciter perfectior, quam sit accidentis actio: ergo si forma substantialis reagit, nunquam posset ab actione accidentis vinci, sed &c. ergo.
M m m m Patet

Solvitur argumentum Calculatoris.

V

VI

Etiam inter formas substantiales datur vera reactio.

VII

II.

III.

IV.

Patet major, quia ipsa substantia est perfectior, quam sit accidens: ergo & actio. Respondeo neg. sequelam majoris; unde potest actio substantiae vinci ab intensiori actione accidentis: nam licet ad actionem cum victoria semper requiratur proportio majoris inaequalitatis, hoc tamen non est intelligendum de proportione majoris inaequalitatis secundum entitatem, sed secundum activitatem.

VIII.

Dices secundò: Si forma substantialis reageret in formam impossibilem sibi ita, quòd detur inter eas vera reactio & repas-

sio, certè deberet aliquid produci à forma substantiali reagenti in substantiali forma repassiva, mediante quo dicitur repassiva, cum implicet aliquid dici repassum, nihil prorsus in se recipiendo; sed hoc esse non potest, alioquin pro aliquo instanti formae substantiales essent simul: ergò. Respondeo disting. sequelam majoris, si inter illas daretur vera reactio & repassio positiva; concedo, quòd agens debeat aliquid in repassum producere; si daretur solum actio retardativa & impeditiva, nego sequelam majoris & consequentiam.

DISPUTATIO II. DE ELEMENTIS.

Duabus ductus rationibus hic de Elementis agendum statuitur, tum, quia ipsa sunt qualitates primarum, de quibus superius, subjecta; tum, quia ex Elementis omnia mixta componuntur, & alia corpora ex ipsis generantur, adeoque de generatione actus notitia per via Elementorum necessaria omnino videtur. Itaque sit

QUAESTIO I.

Quid & quotuplex sit Elementum?

I.
Elementum
multipliciter
sumitur.

Elementum ex vi vocabuli generatim sumptum, omne illud significat, ex quo aliquid efficitur; proinde ejus nomen, Principis generationis, litteris, ex quibus oratio primò constituitur, & in quas ultimò resolvitur, & aliis similibus accommodari solet; in propria verò significatione accipitur pro aliquo corpore rationem specialem habente, quare potius appelletur Elementum, quam aliquid aliud; & in hac propria significatione definitur à Philosopho 3. Cael. t. 31. Elementum est illud corpus, in quod alia corpora dividuntur, quod inest potentia, aut actu, ipsumque est indivisibile; quare definitio communiter ab omnibus recipitur, quam etiam

II.
Quid sit elementum proprie dictum.

Dico I. bonam esse. Est contra Ariagam.

Probatum primò, ex Autoritate SS. Patrum Augustini lib. de quant. Anim. c. 1. ubi dicit: Si, cum quaeritur, ex quibus sit homo compositus, respondere possem, ex anima & corpore, de corpore si quaeras, ad illa Elementa quatuor recurrere: lib. 8. Civit. cap. 5. Ex quatuor Elementis, Terra, Aqua, Aere, Igne corporali corporeus mundus compactus est: lib. 3. lib. arb. c. 5. Atque ex his quatuor Elementis alia innumerabiles nobis, numeratae autem Deo rerum species, formaeque variantur. Et, quòd omnia in ipsa resolvantur, clarè docet lib. 22. Civit. lib. 7. Gen. litt. cap. 17. & breviter in Pf. 62. ubi ait: Omnia in illa Elementa mundi eunt, unde primò venerunt, quando facti sumus. D. Bernardi Serm. 81. in Cant. Solvuntur pariter & dissolvuntur, tanquam non alligatae tantum, sed colligatae. Neg. enim simplex est quaeque harum (rerum sensibilium) sed ex pluribus constans, & propterea non redigitur in nihilum, sed desinit in partes, ut ad suum quodque recurrat principium, verbi gratia, aer ad aerem, ignis ad ignem & reliqua in hunc modum. Item tract. de Amore Dei c. 10. Unumquodque recurrit ad suum Elementum & tunc facta est plena dissolutio, cum horum omnium facta fuerit in locum suum restitutio. Ergò Elementum bene describitur, esse illud, in quod alia corpora resolvuntur.

Probatum secundò Ratione:

Quia absque superfluitate, vel defectu explicatur naturam Elementi, quod patet ex ejus declaratione. Dicitur: *illud Corpus*, ut excludatur materia & forma, ex quibus, licet corpus, tanquam ex partibus fiat, non sunt tamen ipsa corpora. Dicitur *in quod alia corpora* (intellige generabilia & corruptibilia) *dividuntur*, seu resolvuntur, via scilicet generationis & corruptionis, quatenus ex aliis corporibus, sive immediate, seu mediate fit Elementum; Additur *quod inest potentia aut actu*, tum, ut abstrahat Philosophus à difficultate, utrum virtualiter, vel formaliter Elementa continentur in mixtis, tum, ut fiat, licet unum Elementum ex alio fieri possit, tamen unum in aliud dividi non possit; quia unum in alio, nec actu, nec potentia, seu nec virtualiter, nec formaliter continetur, ad hoc autem, ut unum in aliud resolvatur, debet prius aliquo modo in illo contineri: Ponitur tandem *ipsumque est indivisibile*, subaudi in alia corpora specie diversa, tum, quia in materiam & formam dividi possunt, quae sunt res & substantiae, non tamen corpora: tum, quia in partes integrales dividi possunt, quae tamen sunt ejusdem rationis, tum denique, quia, si posset sic dividi, non esset primum Elementum, sed illa corpora, in quae resolveretur. His primae particulae quaestio satisfactum puto: pro secunda

Dico 2. Quatuor tantum dantur Elementa: videlicet, Ignis, Aer, Aqua & Terra. Haec est communis.

Probatum primò: Autoritate D.

Augustini Serm. 63. Diversi. c. 23. ubi ait: *Notissima sunt quatuor primordia, quibus corpus constat*, lib. 2. de Morib. Manich. c. 8. *Quatuor ipsa, quae in promptu sunt Elementa, quae dubitat prodigiis convenientiam.* Supponitque saepius D. Bernardus & licet communis sit, ratione tamen probatu difficilis est. Aliqui eam ex quatuor combinationibus primarum qualitatum probant; alii ex quaternario loco infra Coelum; verum unde constat, non posse fieri plures, aut pauciores primarum